

ADATOK
ÉS KIEGÉSZÍTÉSEK
A K.U.K. 69. SZ.
GYALOGEZRED TÖRTÉNETÉHEZ

AZ ALAPÍTÁSTÓL
AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

ISMERETLEN SZERZŐ VERSE A 69. EZREDRŐL

Ha ismerni akarsz egy bátor katonát,
Ki bősorozslánként tör az ellenen át,
Aki a legnagyobb hőstetre is képes:
E bátor katona a hatvankilences.

Ha ismersz katonát, aki igaz hazafí,
Honát és királyát szívből szereti.
Kinek hazájáért meghalni is édes:
E magyar katona a hatvankilences.

Ha ismersz egy harcost, ki hős és jó vitéz,
Ki az ellenségnek bátran a szemébe néz,
Kit a muszka gyűlöl, mert karja félelmetes:
E vitéz katona a hatvankilences.

Ki nem hátrál soha, ment mindig előre,
S a harci lobogót vitte győzelemre,
Ki a magyar névnek dicsőséget szerzett:
A hatvankilences csak a dicső ezred!

ÁLTALÁNOS ISMERTETŐK

I.

Az 1859/1860-ban alakult 69. gyalogezred a kiegyezés után a császári és királyi, azaz közös hadseregbe tartozott. Az egykori 19. sz. ezred két zászlóaljának, valamint a 27. sz. ezred egy zászlóaljának összevonásából hozták létre. Az ezred alapítója és első tulajdonosa 1860 – 1884 között Georg Jellasics de Button gróf volt. Elsősorban Fejérből, valamint Tolna és Esztergom 2-2 járásából sorozták őket, valamint az ezred létszámának háborús feltöltése miatt Pécs és környékéről.

Az ezred tulajdonosai egyben az ezred névadói is voltak, így az első világháború elején, 1915-ben, báró Leithner Ernő tábornagy halála után Paul von Hindenburg, ahogy akkoriban írták, Hindenburg Pál vezértábornagy lett az ezredtulajdonos, ezután sokszor csak a „Hindenburg-gyalogezred” megnevezéssel találkozhatunk a harctéri jelentésekben.

Az ok a német - magyar katonai kapcsolatok elmélyítése volt, de kellett a 69. gyalogezred arcvonalban tanúsított bátor magatartása is. Az ezred bevetésre került az orosz, román, lengyel, szerb és az olasz fronton egyaránt. Lemberg-nél a 44-esek és a 69-esek göngyölítik fel az oroszok vonalait, és aranyérmes vitézzé lesznek a kis pórfiúk. Uzsokon ők verik ki a bevehetetlennek tartott állásaikból az oroszokat A Kárpát nagy csatáiban rajtuk törnek meg az orosz haderő. Galíciában, a Piave-nél, életüket és vérüket vitték vásárra.

Az ezred főbb harctevékenységeinek szinterei:

A szerb hadszíntéren 1914. VIII. 1.-IX.1

A szerb hadszíntéren 1914. VII.-1915.

- A 2. Lembergi csata 1914. IX. 1.-IX. végéig.
- A 3. Lembergi (chrów-i) csata 1914. X. 1.-XI. 9
- A gorlicei áttörés és üldözési harcok 1915. V.-VIII
- A Rowno-i hadjárat, állásharcok az Ikwa mellett 1915. VIII.-1915. végéig
- Állásharcok Panasowka, Cholodziany Sud mellett és a Zwyzin-Czepiele-Pieniaki vonalban 1916. I.-1917. február végéig
- A román hadszíntéren. 1917. III.-VIII.
- A bukovinai hadszíntéren. 1917. VIII. 1918. I.
- Az 1. Piave menti csata 1918. VI. 15-22
- A 2. Piave menti csata (az osztrák-magyar haderő összeomlása.)

Az egykori ezredparancsnok, vitéz krechowcei Scholtz Béla nyug. tábornok így emlékezett vissza az ezred első világháborús történetét feldolgozó könyv előszavában: *

„Ha pillantásunkat a közelmúlt eseményei felé fordítjuk, akkor lelki szemeink előtt felélednek Szerbia, Galicia, Oroszország, Erdély és Bukovina véráztatta harcmezői. Látjuk a Kárpátok hóborította bérceit, az isonzómenti kopár Karszthegységet és Itália viruló tájait. Mindmegannyi tanúi és örök hirdetői ezredünk haditényeinek és dicsőségének. Az a hősi nemzedék, amely 1914-ben I. Ferenc József király, legfelsőbb Hadurunk hívó szavának örömet és lelkesedéssel engedelmeskedve vonult hadba, habozás nélkül és tántoríthatatlanul járta a becsület és kötelességteljesítés áldozatos útját. Ezredünk ezen az úton, amelyet az ősök bőven hulló vére szentté avatott, az elődöktől örökölt hagyományos hűséggel, a világháború katasztrofális végéig rendíthetetlenül kitartott, a legváltozatosabb viszontagságok közepette is. Akár ragyogó fényben világított a szerencse napja, akár balsors homályosította el és nyomorúság és nélkülözések idejét élte, dicső ezredünk mindig álhatatosnak és megbízhatónak bizonyult. Sabac, Horozanna wk., Zalarski és Lysij-magaslatok, Nowa-Brzeznicza, Bernadow, Jablonki, Parilov-vrch, Ostrozec, Panasowka, Pieniaki, Tölgyes, Casinului, San-Michele, San-Martino, Montello és Valdobbadiene: e nevek jelképezik a dicsőségnek azon leveleit, amelyekből ezredünk soha el nem hervadó babérkoszorúját fonta.

Ezredünk története legyen az utánunk következő nemzedékek ragyogó vezércsillaga, amely mutatja és bevilágítja azt az utat, amely az eszményi célhoz: a haza szolgálatában való önfeláldozásig vezet.

Ezredünk, amelynek dicsőség koszorúzta tulajdonosa, Hindenburg vezértábornagy, „megtiszteltetés”-nek vette, hogy „egy olyan derék csapattest” ezredtulajdonosi méltóságát elnyerhette és ismételten kifejezésre juttatta elismerését „vitéz magyar gyalogezrede kiváló haditettei” felett és amelynek a világháborúban volt hadsereg-parancsnoka: Böhm-Ermolli tábornagy, azon célból személyesen felkeresve, hogy a hadsereg kötelékéből való kiválása alkalmával ezen magas elismerő szavakkal elbúcsúztassa, hogy: „teljes megbízhatóságára mindenkor számítani lehet” — minden bizonnyal méltán és joggal kiérdemelte, hogy az utókor emlékezetében örökké tovább éljen.”

Köszeg, 1936. év december havában.

* *A volt császári és kir. 69. "Hindenburg" vezértábornagy nevét viselő gyalogezred története (1910-18) és világháborús emlékalbuma / szerk. Crettier Ferenc. Cegléd: Sárík ny., 1937, Terjedelem: 548 p.: ill.; 31 cm*

II.

A 69-es gyalogezred 1860. február elsején alakult meg Görz (Gorizia) városában. A legénység és tiszti kara osztrák volt néhány olasz ifjonccal kiegészítve, így a vezényleti nyelve is ekkor természetesen német volt. Néhány hónap múlva, éppen az állomány összetétele miatt, az akkor még rebellisnek számító Magyarországra helyezték az ezredet, Székesfehérvárra, karhatalmi feladatokkal is megbízva. A belvárosi laktanyában helyezték őket, de helyszűke miatt három zászlóaljat a bicskei és császári járás falvaiba szállásoltak el. Hadkiegészítésre Fejér s Tolna megye fiataljait sorozták be. Ez évente 1000-2000 újoncot jelentett, akik mind magyar anyanyelvűek voltak. Ennek következtében egy idő után a bakák nagy része már magyar volt, de a tisztikar többsége továbbra is osztrák maradt. 1877-ben Jellasics György után a rendkívül népszerű Rudolf trónörökös lett az ezred tulajdonosa. Majd egy esztendővel később, augusztusban már vonulnak is a bakák Bosznia felé, hogy az okkupációban részt vegyenek.

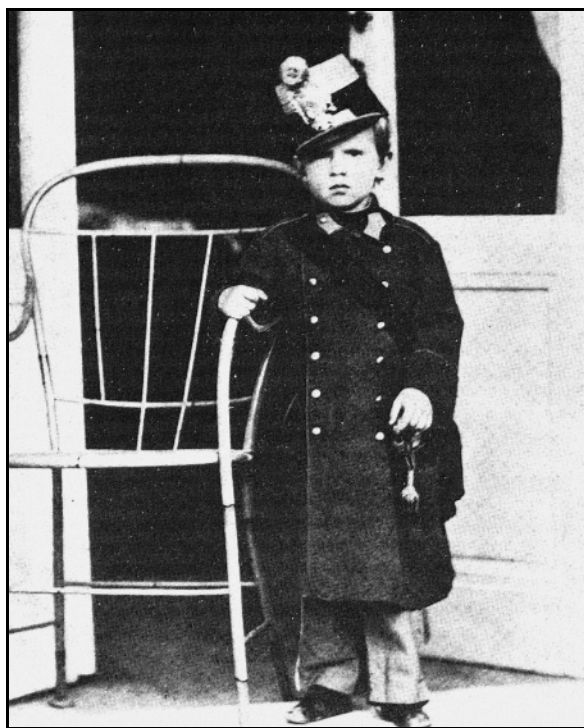
Arról, hogy milyen körülmények vártak rájuk a *Székesfehérvár és vidéke* című újság korabeli számában olvashatunk egy tizedes levelében:

”...Ne higgyetek az újságoknak, hogy itt a lakosság meghódol. A túlerő némileg leigázza őket, de behódolásról szó sincs. Törhetetlen gyűlölettel viseltetnek irányunkban. Hol itt, hol ott gyilkolják le katonáinkat, azután pedig nyomtalanul eltűnnek...”

A bosnyák földön történt harcok után sokáig békében élhettek a 69-es bakák. A legnagyobb gondot továbbra is az elhelyezési problémák jelentették. 1910-ben az alakulat ötvenéves születésnapját külön-külön ünnepelték az ezred zászlóaljai Székesfehérváron és Pécsen. Az első világháború kirobbanása előtt vonták össze őket a koronázó városban, ahonnan szinte azonnal a frontra indultak

Forrás: Stencinger Norbert: „Őrizzék e sorok minden elesett hős katona emlékét” ÉRDI LAP, V. évfolyam 24. szám • 2007. november 29.

Más források némileg ellentmondanak az alapítást illetően. Az ezredet valóban az egykori 19-es és 27-es ezredek zászlóaljaiból alakították meg. A 19. ezred akkori tulajdonosa megszületésétől fogva Rudolf trónörökös volt, de a létrehozott közös – K.u.k. - ezred első tulajdonosaként 1860 – 1884 között Georg Jellasics de Button gróf szerepel tulajdonosként. Rudolf trónörökös 1889-ig a 19. ezred tulajdonosa maradt.

Rudolf trónörökös ezredesként a nevét viselő 19. gyalogezred ezredtulajdonosi (1858-1889) egyenruhájában (1861)

AZ EZRED NÉVJEGYE

Ezredtulajdonosok:

1860 – 1884:* Georg Jellasics de Button gróf

1901 – 1907: Anton Ritter v. Pitreich

1907 – 1913: Mörk v. Mörkenstein Johann

1913 – 1914**: báró Leithner Ernő

1914.: nincs jelezve

1915 - 1918: Paul v. Hindenburg

* Az 1907. évi sematizmus adataiban: 1860-1901.

** 1914:Ezredtulajdonos nincs jelezve - Dislokation und Einteilung des k.u.k. Heeres, der k.u.k. Kriegsmarine, der k.k. Landwehr und der königlich ungarischen Landwehr according to "Seidels kleines Armeeschema" (Vienna 1903-1914)

Az ezred parancsnokságai és zászlóaljainak állomáshelyei:

	Stab	I. Bat.	II. Bat.	III. Bat.	IV. Bat.
1875	Ragusa				
1880	Agram (Zágráb)				
1885	Iglau				
1903	B.pest	Bilek	B.pest	Sz.fehérvár	B.pest
1904	B.pest	Bilek	B.pest	Sz.fehérvár	B.pest
1905	B.pest	Bilek	B.pest	Sz.fehérvár	B.pest
1906	Pécs	Bilek	Pécs	Pécs	Sz.fehérvár
1907	Pécs	Bilek	Pécs	Pécs	Sz.fehérvár
1908	Pécs	Kaposvár	Pécs	Pécs	Sz.fehérvár
1909	Pécs	Pécs	Pécs	Bilek	Sz.fehérvár
1910	Pécs	Pécs	Pécs	Bilek	Sz.fehérvár
1911	Pécs	Pécs	Pécs	Bilek	Sz.fehérvár
1912	Pécs	Pécs	Pécs	Castelnuovo	Sz.fehérvár
1913	Pécs	Pécs	Pécs	Castelnuovo	Sz.fehérvár
1914	Pécs	Pécs	Pécs	Castelnuovo	Sz.fehérvár

1869-1873 IR. 69: Jihlava (Iglau) – Moravia. A zászlóalj(ak) száma nem ismert (Iglau 1859-ig a 99-es ezred székhelye volt, majd 1895-ben megcserélték a bécsi 81-es ezreddel.)

V. (Pót) zászlóalj: Székesfehérvár, majd Pilsen (1915-től)

Ezredparancsnokok

1875	Johann Ritter Baninza ezredes
1880	Peter Mestritic von Arly ezredes
1885	Karl Waywald ezredes
1903-1906	Heinrich Krauss ezredes
1907-1910*	Viktor Weber Edl. v. Webenau ezredes
1911-1913	wahlbrucki Baumgartner Emil ezredes
1914	Ludwig Jankovich v. Jeszenicze ezredes
- 1915. május	Pittner Lajos ezredes
1915. május - 1916. május	Krausze Lajos alezredes
1916 -	Leisz Béla ezredes
- 1918	krechoweci Scholtz Béla ezredes

** Más adatokban 1909-1914 között*

Zászlóaljparancsnokok 1904-ben:

Bilek: Novak Richard alezredes

Budapest:

- Zöldfa utca: Schmidt v. Ó-Hegy, Georg őrnagy

- Hadik laktanya: Blaim Kornélius alezredes

Székesfehérvár: Razl Leopold őrnagy

Tartalék: Haueise Eduard alezredes

Zászlóaljparancsnokok 1907-1909-ben:

I. zászlóalj: Watz Karl őrnagy

II. zászlóalj: Németh Julius alezredes

III. zászlóalj: Hoholin Julius őrnagy

IV. zászlóalj: Kyrle Rudolf őrnagy

A III. zászlóalj századainak elhelyezései, 1914.:

9. század: Meljine

10. század: Castelnuovo

11. század: Cela

12. század: Igalo

Sekels kleines Armeeschema.

Dislokation und Einteilung

des k. u. k. Heeres,

der k. u. k. Kriegsmarine, der k. k. Landwehr

und der

königlich ungarischen Landwehr.

Abgebrochen mit 1. Mai 1904.

Die nächste Ausgabe erscheint im November 1904.

WIEN.

69. ungar. I.-R. **E.-B.-K. Székesfehérvár** (Stuhlweißenburg).

„Ritter von Pittreich.“

Egalisierung hechtgrau, Knöpfe weiß.

Stab **Budapest.** (I., Graf Hadik-Kaserne.)

Komdt.: **Krauß** Heinrich, Oberst.

Stabsoffizier f. bes. Verw.: **Nowotny** Emanuel, Major.

1. **Bilek** Novak Richard, Obstlt.

2. **Budapest.** (IV., Stabsgebäude, Zöldfa-utca.) **Schmidt**
v. Ó-Hegy Georg, Major.

3. **Székesfehérvár.** **Razi** Leopold, Major.

4. **Budapest.** (I. Graf Hadik-Kaserne.) **Blaim** Kornelius,
Obstlt.

E.-B.-Komdt.: **Hauseis** Eduard, Obstlt.

Gedruckt am 25. Mai 1904.

5

69-esek Veszprémben: Az első világháború kitöréséig kb. egy szakasz nagyságrendű 69-es alakulat is állomásozott a városban. Feladatuk elsősorban a közeli Hajmáskéren levő katonai lőtér technikai, őrzési feladatainak ellátása lehetett az ugyancsak jelenlevő 17-es ezred egységével közösen.

Az ezred összetétele, 1914: Infanterieregiment Freiherr von Leithner Nr. 69.

Székesfehérvár. 92% Magyar, 8% egyéb

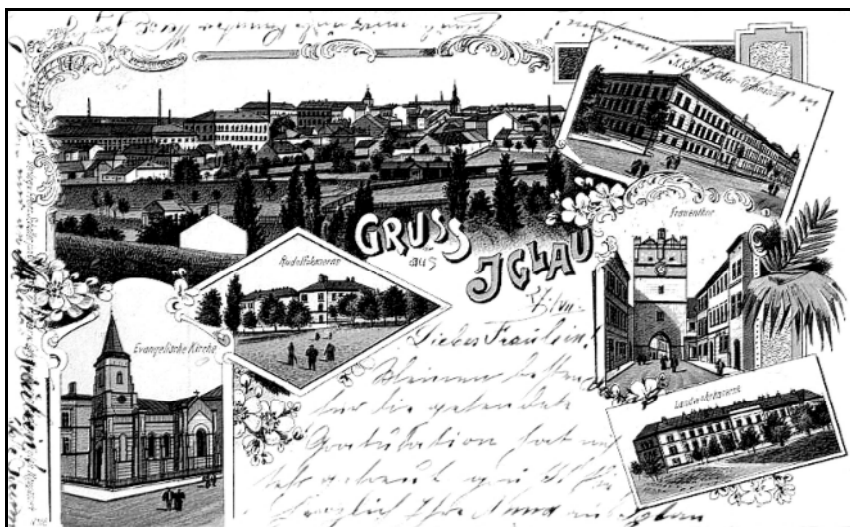
Az ezred feltöltése az első világháború alatt. Békeidőben Tolna, Fejér és Esztergom vármegye járásaiból sorozták be a sorköteleseket, a háborús létszámra való első feltöltés – új zászlóalj és pótlások – alkalmával a földrajzi megoszlás lényegében változatlan maradt, de a későbbi pótlások és átszervezések után már több dunántúli vármegyéből – így Baranya, Somogy vármegyék – kellett a pótlást biztosítani.

1., A leggyakrabban előforduló településnevek:

Alap, Aba, Adony, Alcsút, Alsószentiván,
Balatonfőkajár, Balatonkiliti, Baracs, Baracska, Bánhida, Belecska, Bény,
Bicske, Budapest, Bodajk, Bonyhád, Bölske, Böhönye,
Cece, Csákberény, Csór, Csősz,
Dinnyés, Diósd, Diósberény, Dunaadony, Dunaföldvár, Dunapentele,
Dunaszentgyörgy, Duzs
Ercsi, Etyek, Érd
Fadd, Felcsút, Fehérvárcsurgó, Felsőbörzsök, Felsősegesd
Gánt, Gárdony, Gerjen, Görbő (Pincehely), Gyönk, Györköny
Hercegfalva, Hőgyész,
Inota, Ireg, Isztimér, Iszkaszentgyörgy, Iváncs,
Jászberény, Jászkarajenő, Jánosháza, Jásszentandrás,
Kajdacs, Kaposvár, Karád, Kálóz, Kisapostag, Kisbér, Kisperkát, Kistápé,
Kisszékely, Kisláng, Kisvárd, Kocsér, Kölesd, Kurd,
Lovasberény
Magyarkeszi, Martonos, Martonvásár, Máty, Mecske, Medina, Miklósi,
Miszla, Moha, Mohács, Monor, Mór, Murga
Nagyberény, Nagydorog, Nagylók, Nagyszakácsi, Nagyszékely, Nagyperkát,
Nagyveleg, Nagytétény, Nádasladány, Nemesdéd, Németkér,
Paks, Pálfa, Pákozd, Páska, Pázmánd, Pellérd, Perkát, Pécs, Pusztægres,
Pusztavám,, Rácalmás, Ráckeresztúr, Rátód,
Sárbogárd, Sárkeresztúr, Sáregres, Sárosd, Sárszentmiklós, Seregélyes,
Simontornya, Soponya, Söréd, Sóskút, Sukoró,
Szabadbattyán, Szár, Szárazd, Szekszárd, Szentágota, Székesfehérvár,
Szolgaegyháza,
Tabajd, Tác, Tárkány, Tárnok, Tolnanémedi, Tordas, Töbörzsök,
Udvari, Urhida,
Vajta, Varsád, Vác, Vál, Váralja, Velence, Vértesacs, Vértesboglár, Vértesdoboz,,
Vízvár, Zámoly, Zalaszentgrót

2., Előforduló településnevek még:

Babinencz, Boicza, Eger, Erzsébetfalva, Füle, Gyula, Hajdúböszörmény,
Kajászószentpéter, Kálisemjén, Kecskemét, Kisújszállás, Komárom,, Kubelna,
Nádasladány, Pápa, Plsen,

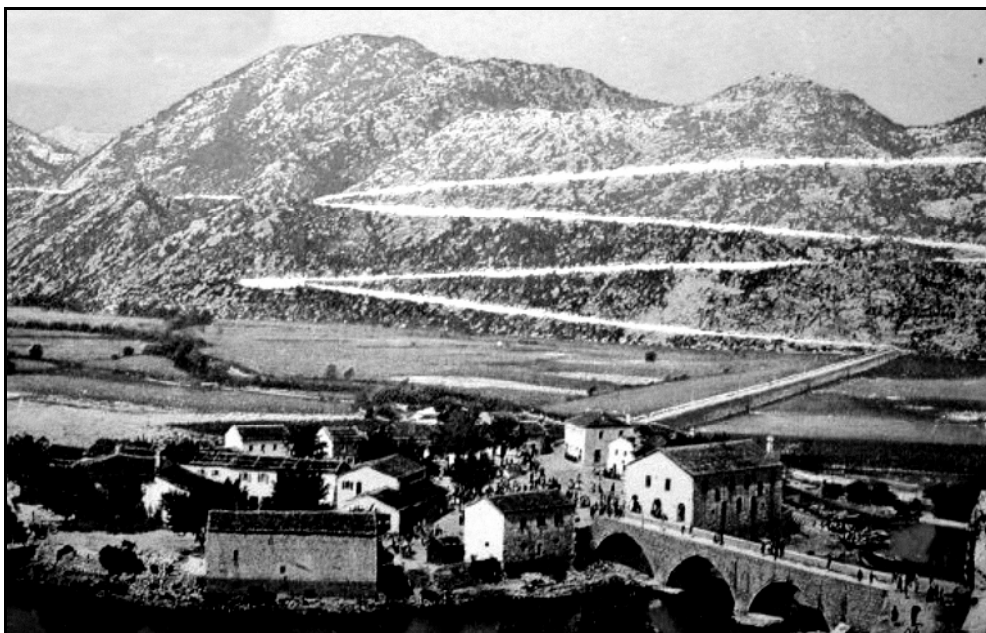
Iglau látképe az 1800-as évek végén. 1885-ben Karl Maywald ezredes parancsnoksága alatt a Moraviai (Cseh- ország) Iglauban (Jihlava) volt a 69-es ezred parancsnoksága. Az ezredparancsnokság odatelepítését megelőzően már 1869-1873 között is állomásott a kisvárosban 69-es zászlóalj, hogy melyik, pontos sorszáma nem ismert. A 69-es K.u.k. egységet minden valószínűség szerint a Rudolf laktanyában helyezték el, a jelentősebb létszámban jelen volt Landwehr egységnek külön laktanyájuk volt.

General-Commando zu Brunn (für Mähren und Schlesien.)	
IV. Truppen-Division (zu Brunn).	1. Brigade: IR. Nr. 5 und Nr. 39; — Res.-Comp. des 17. und 25. Feld-Jäger-Bat. 2. " IR. Nr. 8 und Nr. 09, dann Nr. 74 zugetheilt von der V. Truppen-Division; — Res.-Comdo. 4. und 5. Bat. des IR. Nr. 8. 3. " Dragoner-Reg. Nr. 14; — Huszaren-Reg. Nr. 2; — Uhlanen-Reg. Nr. 6; — 22. Feld-Jäger-Bat.
	1. Brigade: IR. Nr. 51 und Nr. 74 (letzteres zugetheilt bei der IV. Truppen-Division); — Reg.-Stab, 1. und 3. Bat., dann 1. und 2. Res.-Comp. des 1. Genie-Reg.; — Res.-Comp. des 4. und 5. Feld-Jäger-Bat. und Res.-Comdo., 4. und 5. Bat. der IR. Nr. 3 und Nr. 54. 2. " IR. Nr. 9 und Nr. 40; — 16. Feld-Jäger-Bat.; — Res.-Comp. des 16. Feld-Jäger-Bat.; — Res.-Comdo., 4. und 5. Bat. des IR. Nr. 1. Artill.-Reg. Nr. 3; — 5. Festungs-Artill.-Bat.

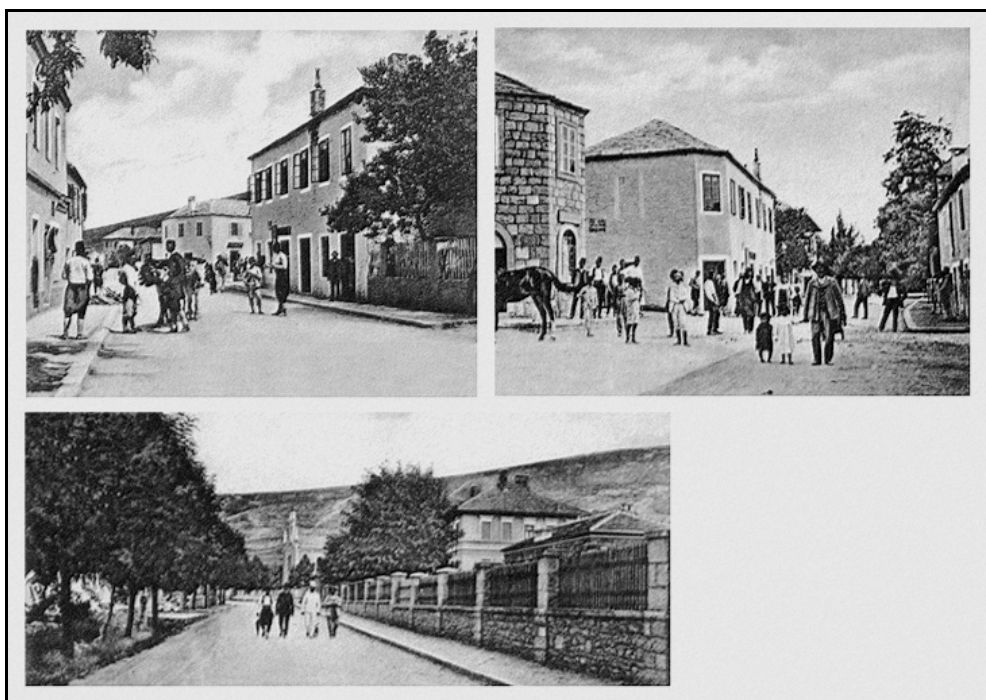
Az ezred besorolása az 1870-es évek közepén

A fehérvári gyalogsági laktanya az első világháború előtt

Castelnuovo. A III./69-es zászlóalj parancsnokságának székhelye 1914-ig.

Bilek anno. 1903-tól a 69/I. zászlóalj, majd 1909-től 1914-ig a III. zászlóalj állomáshelye volt.

AZ ALAPÍTÁSTÓL

A

HÁBORÚIG

1858 - 1860.

A megalakulás körülményeiről

Az ezredet az 1859. december 27-én megjelent haderőreform keretén belül hozták létre a 19. sz. ezred két zászlóaljának, valamint a 27. sz. ezred egy zászlóaljának összevonásából.^[2] Eddig az időpontig csak 62 gyalogezred létezett a Monarchia hadrendjében. A rendelet szerint a már meglévők bázisán további 18 ezred felállítását rendelték el.

A megalakított ezredek átlagban 2800 fős – békebeli - állománnyal lettek feltöltve, de rövidesen az 1861. október 1-én kiadott 6846-számú parancs értelmében minden gyalogezred, így a 69-es is, egy további zászlóaljjal szaporodott, a hadilétszám létszám pedig az ezredeknel a következők szerint alakult:

Ezredtörzs 56 fő és 11 ló
I. zászlóalj 1030 fő és 28 ló
II. zászlóalj 1030 fő és 28 ló
III. zászlóalj 1035 fő és 34 ló
IV. zászlóalj 992 fő és 1 ló
Összesen 4143 fő és 102 ló

A haderőreform fontos részét képezte a már 1858-ban megalkotott „Uj ujjonczozási törvény” előírásainak alkalmazása, amelyik a Monarchia egész területére nézve kötelező jelleggel bírt 1858. november 1-i hatállyal: „Átalános az minden állampolgárra nézve rang- és valláskülönbség nélkül kora 21 évétől a 27-ig.”

A szolgálati idő lényegesen nem változott, maradt a nyolc év; ezek után még két tartalékköteles év.

Érdekes eleme volt a törvénynek, hogy csak bizonyos feltételekkel engedélyezett felmentést a protestáns, zsidó, és unitárius lelkészek számára, ellentétben a katolikus lelkészekkel, akikről a törvény így rendelkezett: „Föltétlenül szabadok a latin és görög szertartású katolikus papok.”

A sorkötelesek tekintetében új elem volt, hogy az engedéllyel házasultakat felmentette a szolgálat alól:

„...Végre a II-ik korosztályból (22 év) kiléptével a politikai hatóság engedélyével megházasodott, ha neje s gyermeke eltartására nélkülözetlen.”

Nagyon sokan kisebb furfanggal ki is használták ezt a lehetőséget, példa erre a 69. ezred feltöltési területén fekvő nagyszékelyi hadkötelesek esete:

„A katonai szolgálat alóli kibúvás érdekében, a nagyszékelyi német reformátusoknál is megfigyelt gyakorlat volt, hogy a sorkötelesek több esetben is névleges házasságra, gyakorlatilag vadházasságra léptek környékbeli hajadonokkal, özvegy- és elvált asszonyokkal. A bevonulás „veszélyének” megszűnte után azonban eszük ágába sem jutott a pap előtt megesküdni és a gyülekezeti tagsággal együtt járó köteleességeknek is eleget tenni, például párbért fizetni.”^[1]

Csákójának színe fekete volt, császári sassal és feketesárga kokárdával kiegészítve. Fegyverzete az új, 1855 M. Lorenz Wilkinson-típusú gyalogsági puska, bajonettel.

[1] Sziklai Zoltán: Nagyszékely története.

[2] A 19. (magyar) ezred alapításának időpontja 1737., a 27. (cseh) gyalogezred alapításának éve pedig 1672. (*Militar-Schematismus des österreichischen Kaiserthumen, Wien, 1833.*)

Felhasznált irodalom:

A K.u.K. 68. Jászkun gyalogezred története

- KÖNIGGRATZ, 1866.

A jelentősen átszervezett és megnövelt létszámú haderőnek nem kellett sokat várni ahhoz, hogy megmutatkozzanak gyengeségei, hiányosságai. Szembesülni kellett azzal a ténnyel, hogy a hadsereg felső vezetésében hiányos képességű és megújulásra képtelen, 60-70 éves tábornokoké volt a vezető szerep. Sok gyalogezred vezetését pedig a születési előjogokkal rendelkező, és nem érdemszerinti parancsnokok töltötték be, még gyakorlatban volt a pénzért megváltható előmenetel a ranglétrán. Elvonatkoztatva a politikai helyzet alakulásától és körülményeitől, ezek is Königgrathoz vezettek, ahol a császári seregek megalázó vereséget szenvedtek, Ausztriának pedig még egy évtizedig le kellett számolni a további területszerző hódításairól.

Nahod, 1866. június 28: „A város minden háza már tele volt sebesültekkel, a templomot is kórházzá változtatták, s egyre hozták még mindig az egymást érő szekerek a sebesülteket. A sebesültek jajgatása, a lovak dobogása s nyerítése, a fuvarosok szitkozódása, a tisztek parancsszavai egész éjen át szakadatlanul folytak.” (Vasárnapi Ujság, 1866. szeptember 30.)

A híressé vált „Königgräzi csata” az 1866-os porosz–osztrák háború legnagyobb ütközte volt, melyben a komoly technikai és hadvezetési

főlényben lévő Porosz Királyság döntő győzelmet aratott a többnemzetiségű, idejétmúlt felszereltségű és felállású Habsburg csapatok felett

A Habsburg Birodalom az úgynevezett nagynémet egység megvalósításáért küzdött, mely a német egységbe beleértette az osztrák területeket is (természetesen Habsburg vezetéssel), míg a Porosz Királyság a kisméretű egységért szállt ringbe, mely porosz vezetés alatt kívánta egyesíteni a német ajkú területeket, azonban az osztrákok kizárásával. A délnémet királyságok a kevésbé agresszív Habsburg Birodalom mellé sorakoztak fel, míg a poroszok az Olasz Királyság szövetségét keresték, akik a Velencéért folytatott háborúban kerültek szembe az osztrákokkal.

Az osztrák főparancsnok, Benedek Lajos tábornok, néhány kisebb vereség után csapatait a csehországi Königrätz és Sadowa között vonta össze. Benedek seregének felállása inkább a 18., mint a 19. századnak felelt meg. A csata kimenetele egyben eldöntötte a háborút is a poroszok javára.

A helyzet komolyságát jól érzékelteti Ferenc József 1866. júliusában kiadott magyarázkodó manifestuma, amelyből egyértelműen kiderült, hogy a békekötési feltételeket már nem az osztrák uralkodóház diktálta:

Császári manifestum.

Népeimhez!

Ama súlyos szerencsétlenség, mely éjszaki seregemet a leghősiesebb ellentállás dacára érte, - ama veszélyek, melyek ezáltal a házára hárulnak, - ama háborúi sanyargatások, melyek pusztítva terjednek ki szeretett cseh királyságomra, s birodalmam más részeit is fenyegetik, oly sok ezernyi család fájdalmas és kipótolhatlan vesztesége - szívemet, mely oly atyailag melegen dobog népeim javáért, a legmélyebben meghatották.

Azonban ama bizalom, melyet június 17-ki manifestumomban fejeztem ki, a ti tántoríthatlan hűségtek, odaadástok és áldozatkészségtekbeni bizalom, a hadseregemnek még szerencsétlenségben sem megtörhető bátorságábani bizalom, mindennek felett az Istenben s igaz szent jogombani bizalom Bennem egy percig sem lett ingadozónak.

Én a francziák császárához fordultam, Olaszországban fegyverszünet kieszközlése végett. Nem csak a legkészségesebb előzékenységre találtam, hanem Napoleon császár önszántából s a további vérontás meggátolásának nemes szándékából, még a Poroszországgal fegyverszünet s békealkudozások előkészítésének közbenjárójául is ajánlkozott.

Én elfogadám ezen ajánlatot.

Én kész vagyok a békére becsületes feltételek alatt, hogy a vérontásnak s a háboru pusztításainak véget lehessen vetni; de sohasem fogok beleegyezni oly békekötésbe, mely által birodalmam hatalmi állásának alapfeltételei megingattatnának.

Ez esetben el vagyok szánva a legvégsőbb harcra is, és ebben bizonyos vagyok népeim helyeslése felől.

Az összes rendelkezhető csapatok összevonatnak, s az elrendelt ujonczozása s ama számos önkéntesek által, kiket az újra éledő hazafias szellem mindenütt fegyverre hív, a sereg hézagai betöltetnek. Ausztria nehezen sujtatott a szerencsétlenség által; de nem lőn elcsüggesztve, sem megtörve.

Népeim! Bízatok Fejedelmetekben!

Ausztria népeinek nagysága sohasem mutatkozott fényesebben, mint a megpróbáltatás napjaiban. Én is követni akarom őseim nyomdokait, s Istenbeni tántorithatlan bizalom, elszántság s kitartással nektek például szolgálni.

Kelt Bécs, székes birodalmi fővárosomban, július tizedikén, ezer nyolczszáz hatvanhatban. Ferencz József s. k.

*

Az 1866. augusztus 23-án Prágában megkötött békeszerződésben az Osztrák Császárság a Porosz Királyság javára lemondott a német egység megvalósításáról, az Olasz Királyságnak pedig átengedte Veneto tartományt, Velencét.

*

A háború során osztrákok 43 000 embert vesztek (halottak, sebesültek, eltűntek, hadifoglyok), a poroszok 9 000 fős veszteségével szemben, és ezekben a veszteségekben ott vannak a megtizedelt magyar ezredek veszteségei is, köztük a 69. gyalogezred elesettjei is, akiket a statisztikai adatok külön nem tüntettek fel. A 300.000 fős osztrák hadseregben csaknem 100.000 magyar gyalogos, lovas és tüzér harcolt, és a legsúlyosabb áldozatokat hozta. A szegedi és marosvásárhelyi gyalogezred például állományának a felét, a Swieperdő birtoklásáért küzdő, magyarországi IV. hadtest a harmadát veszítette el a csatatéren, és a világhírűvé, a hősiesség szimbólumává vált "halottak ütege" is magyar – győri, szegedi és nyíregyházi – tüzérekből állt

1864 – 1870.

- Az alapítást követően az ezred állományából az első jelentősebb kitüntetést, a Katonai érdemkeresztet – K.k. Militärverdienstkreuz – Johann Gozony százados kapta meg. Őt 1866-ban Trupkovic Johann százados és Karl Maywald ezredes követték. Az adatokban Karl Maywald ezredes esetében ellentmondás áll fenn, ugyanis ugyanezen sematizmus – *Kaiser. königl. Militar Schematizmus, Wien* - az ezredessé történő előléptetését 1868. október 30-i időpontban jelölte meg. A másik szembeutó tény az összeállításban, hogy az addigi kitüntetettek létszámát tekintve a 69. ezred katonái valamiért igencsak a legutolsók között szerepeltek.

- Vitézségi érmek tekintetében is csak az „ezüst 2.o.” kitüntetések számában álltak az átlag felett. 1870-ig kiosztásra került az ezredben:

- arany: 0, ezüst 1.o.: 4, ezüst 2.o.: 70

A gyalogezredek összességében a számadatok a következők voltak:

- arany: 116., ezüst 1.o.: 921., ezüst 2.o.: 2553

1870.

- Az ezred besorolása: Az IR. 8. gyalogezreddel a IV. hadosztály (Brünn), 2. brigádja, kiegészítve a 74. gy.e. egy zászlóaljával, valamint az IR. 8. ezred tartalékszázadaival.

- Az ezred pótzászlóalja a XIII. hadosztály (Pest) 4. brigádjának egysége volt az IR. 3. és az IR. 4. gyalogezredekkel, valamint a 44-esek pótzászlóaljával.

1878-1909.

"...Átkozott vagy év, mely elrepültél!
Átkozott volt születésed percze,
Mert kaszádat a szabad hazáért
Küzdő népek vérével keverte!
Telhetetlen agg! A korszellemnek
Győzedelmet gátolád galádul,
S a zsarnokság lármás orgiáin
Lakmározta bajnokok csontjából..."

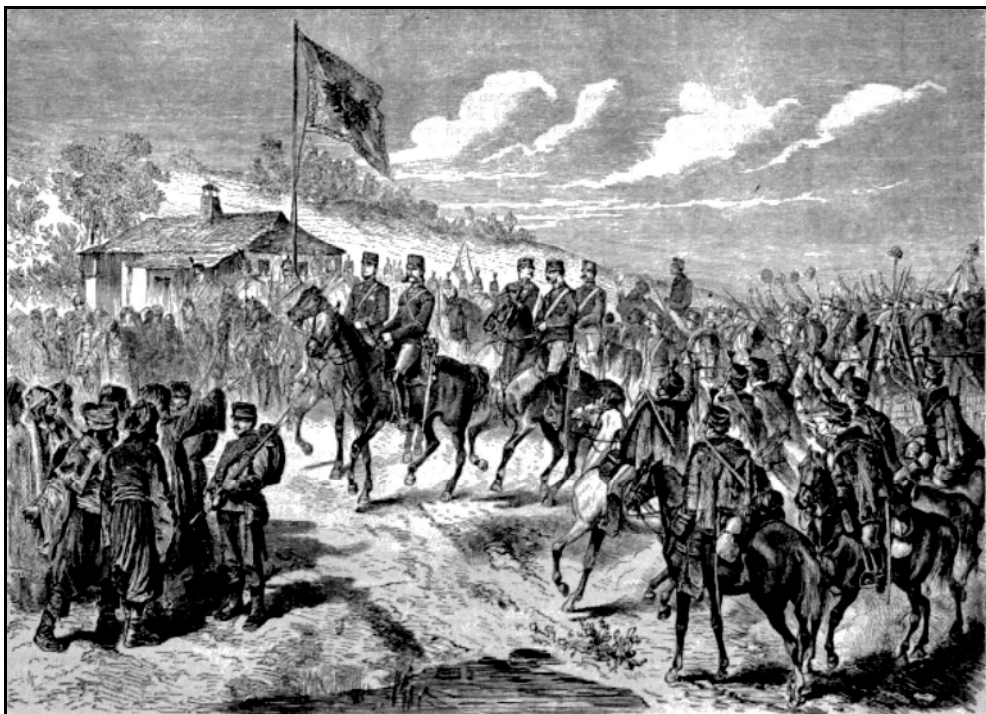
(Bartók Lajos: 1878 végén – részlet.)

Az ezred újabb éles bevetésének időpontja, mikor a Monarchia haderejének kötelékén belül részt vett a boszniai okkupációban. Az okkupáció hírére "szent háborút" hirdetve Ausztria ellen, a Szarajevóban megalakuló ideiglenes kormány vezetésével felkelés indult Boszniában. A török katonaság a felkelők mellé áll. A Monarchia 270 ezres (nagy részt horvát) hadseregével mintegy 90 ezer felkelő áll szemben. 1878. okt. 20-án a Monarchia - 1914-ig legnagyobb hadműveleteként - befejezte Bosznia-Hercegovina okkupálását és pacifikálását. A nehézségek miatt végül 300 ezres osztrák-magyar hadsereg 3.300 katonát veszített csatában, mintegy 100 ezret maláriában és hastífuszban. *(Irodalom: Pándi Lajos - Köztes-Európa kronológia 1756-1997.)* 1909-ben újra útnak indultak Hercegovina felé: Az első lépcsőben az ezred 1000 főre kiegészített pécsi zászlóalja kelt útra Bilek felé, őket az ezred kaposvári I. zászlóalja követte. Az egykori hadjáratban résztvevői közül Hamvay Gyula és Meszlény Lajos, Végh András adatai ismertek bővebben, az ezred tisztjeinek névsorát az állománytábla őrizte meg.

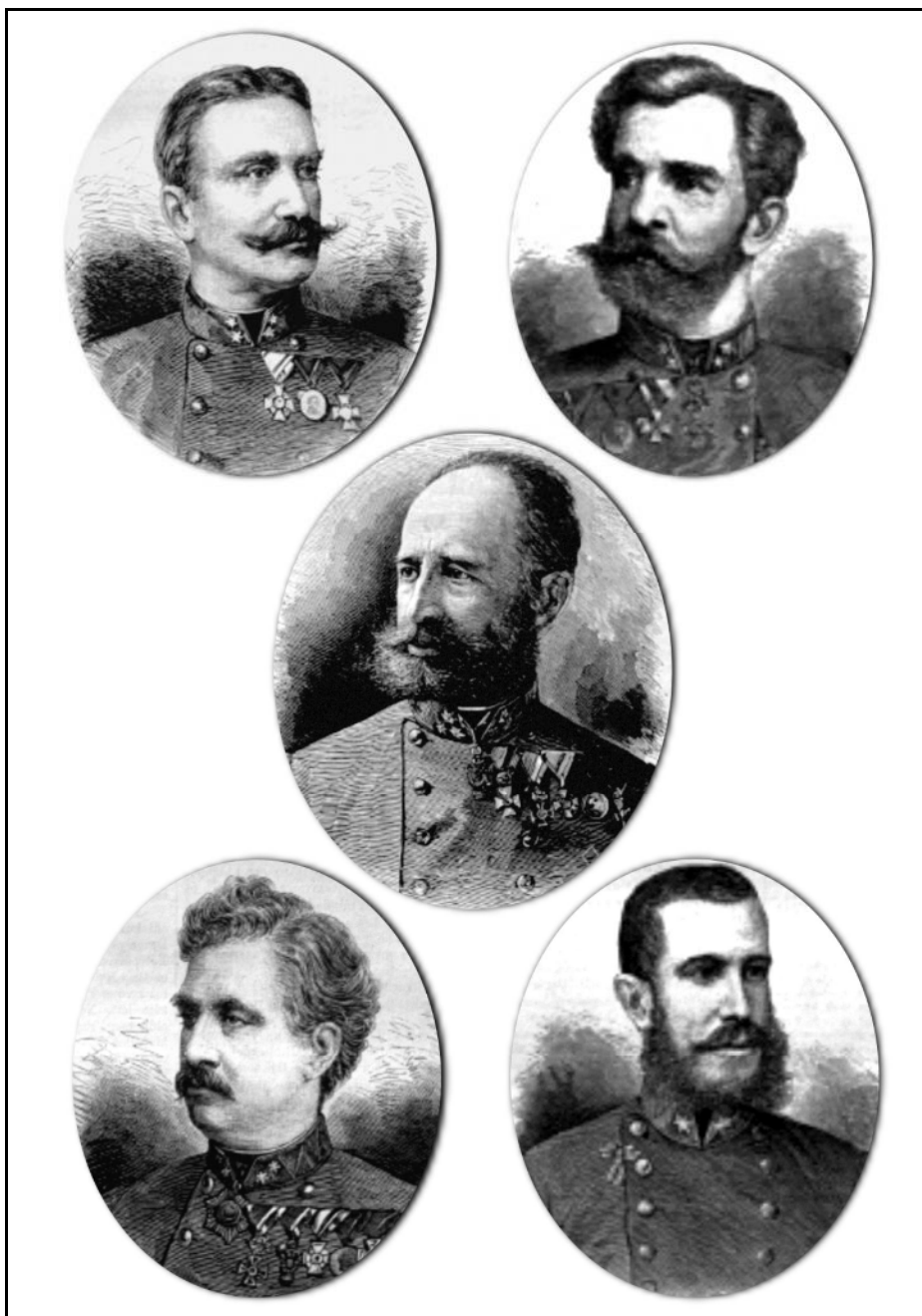
*Ferencz József trónralépésének 25. évfordulója alkalmából alapított hadiérem.
A boszniai hadjárat résztvevői mindannyian megkapták.*

A BOSZNIAI OKKUPÁCIÓ 1878-BAN

A Monarchia csapatai kitűzik az osztrák lobogót Boszniában.

A BOSZNIAI HADJÁRAT KATONAI PARANCSNOKAI

Szapáry László altábornagy, Würtenberg herceg, báró Filippovics, a megszálló seregek főparancsnoka (középen), Joannovics tábornok és Salvator főherceg

1893.

A cs. és kir. csapatkórház Pécsen.

A kiszámíthatatlan balkáni események és tervek miatt egyre inkább megnőtt Pécs városának stratégiai jelentősége és az ott állomásozó m.kir. és K.u.k. egységek megerősítése. Ezt a folyamatot bizonyítja a 69-es ezred parancsnokságának Pécsre helyezése két zászlóaljjal, (előkészületei már 1903-ban megkezdődtek), valamint a laktanyák építése és bővítése. Nem véletlenül született meg az a terv sem, hogy a városban állomásozó, s idetelepítendő további K.u.k. egységek részére külön csapatkórházat építsenek, azaz a már ott állomásozók mellé újabb K.u.k. egységek elhelyezése volt várható. A 69-es ezredparancsnoksággal egyidőben Pécs lett az 52-es ezred parancsnokságának a székhelye is. (A m.kir. haderő jelenvolt egységei részére csak 1903-ban épült meg a honvéd csapatkórház.)

Egy korabeli leírásnak köszönhetően pontosan megrajzolhatjuk az akkor korszerűnek számított intézmény apróbb részleteit is:

„Építettett 1889-ik évben a város költségén cserébe a főutczában levő régi katonai kórházért Ursics Lipót és fia aradi cég által 102.064 frt. 60 kr.-ért a város nyugati s a szigeti előváros északi részén, hegyoldalban magasan és szabadterén az ugynevezett Rókusalja dülőben s áll három elkülönített, hosszirányban keletről-nyugatra terjedő épületből; és pedig:

1. az emeletes főépület mély és magas földszinttel,
2. az elkülönítő földszintes épület északról zárt folyosóval
3. a földszintes tartalékkórház.

Azonkívül, délre a főépülettől a főbemenetelnél van a mosóház, északnyugatra a tartalék kórháztól van a halottas kamra, mindkettő földszintes; továbbá egy amerikai rendszerű jégverem és egy szalmaszin.

Mindezen épületek szabadon fekszenek, egy északról-délre menő meredek lejtőn, mely kertszerűen műveltetik, és kertek által vannak körülvéve,

Az épületek a főbejáratától (dél) a mellék bejáratig (észak) kigyózdilag haladó utakkal állanak összeköttetésben.

A kórház 95 betegre és 27 szolgálattévőre van berendezve, és pedig úgy, hogy minden betegre 35 m² és minden szolgálattévőre 15,3 m³ légűr van számítva. A kórházi helyiségek igen magasak, világosak és szárazak, a falak félmagasságig olajfestéssel bevonván, a padozat fényesített keményfa darabocskákból van összeállítva, fekhelyül pedig ruganyos sodrony aljzattal ellátott vaságyak szolgálnak.

A kórház el van látva téli és nyári szellőző készülékkel. Nyáron a szellőzés a forogható felső ablak szárnyak, közel a mennyezethez alkalmazott redőnyszerű

hézagok és a padozathoz közel alant a falakba vágott és levegőt bevezető nyílások eszközlik.

Télen a szellőzés a fűtés által segítettik elő oly módon, hogy a szabad üde levegő a padozat alatt a kályhához vezetetik, míg a teremben levő romlott lég a kályha mellett felállított függőleges elvezető csatornákon át elillanhat a szabadba. A fűtés kőszénrel eszközöltetik Friedlandi kályhákban. A világítás kőolajjal történik.

A kórház saját vízvezetékekkel van ellátva, melynek vize forrásvíz a közeli bálicsi-völgyből. A kórházi termék mosdo készülékekkel, a főépület elkülönítő épület s a tartalék kórház egy-egy fürdőszobával vannak ellátva, melyekben a vízvezetési saját melegítő kályhákön átvezetve melegítettik.

Az árnyékszéki részben elkülönítvők, részben a főépületekbe építve, cementtel bevont üregekbe ömlenek.

A csatornák a három főépület és halottas kamrából a kórház nyugatra határolt árokba ömlenek.

Az orvosi személyzet áll egy cs. és kir. törzsorvos és egy ezredorvosból, az ápolói személyzetet pedig egy egészségügyi altiszt felügyelete alatt a csapatoktól bevezényelt s kiképzett sebesültvivők és gyógyszerológák képezik.

Beteg forgalom 1893-ik évben: 840 beteg, 15.280 ápolási nappal.”

(Ágh Timót: Emléklapok Pécs sz. kir. város múltjából és jelenéből. Pécs, Taizs Józsefnél, 1894.)

1898.

- Az ezred tisztikara jelentős létszámmal képviselte a 69-eseket Ferenc József trónralépésének 50. jubileuma alkalmával rendezett bécsi ünnepeken.
- Nagyszabású rendezvényekkel ünnepelték meg a gróf Üxkül-Gylleband nevét viselő tizenhatodik huszárezred száz éves fennállásának a jubileumát. A misét B á n y a i prépost katonai lelkész szolgáltatta, a mise alatt a 69-ik gyalogezred zenekara játszott.
- Pünkösöd vasárnapján és pünkösöd hétfőjén nagysikerű hangversenyt adott az ezred zenekara Budapesten, a Corvin téren épült szabadtéri színpadon. (Fedett nézőtér, 44 páholy, 700 zártszék, 10.000 állóhely.)

1890 k.

A „katonaváros” anno...

„...Székes-Fejérváron, mely egy honvéd kerületi parancsnokságnak is székhelye, csinos laktanyája van a honvédségnek; van itt azonkívül egy gyalogsági laktanya a szükséges raktárakkal és melléképületekkel egy tartalék ezred-

parancsnokság s egy gyalogsági zászlóalj elhelyezésére, végül egy igen cél-szerűen épült, szép laktanya egy egész lovasezred befogadására...”

(Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben. 1886-1901. - Fejérmegye. Wekerle Sándortól.)

1899-1903.

Nagyszabású hadgyakorlatok és laktanyaépítések is jellemezték ezt az időszakot. Az ezredet közvetlenül is érintette az új budapesti laktanyák megépítése*, közülük kettőben helyezték el a Budapestre helyezett ezredparancsnokságot, valamint az ezred két zászlóalját. Az ezredparancsnokságot a IV. zászlóaljjal az újonnan megépült, gr. Hadik András (később Zalka Máté) nevét viselő laktanyában helyezték el, a II. zászlóalj pedig a pesti oldalon fekvő Zöldfa utcai laktanyában került elhelyezésre.

Egy korabeli híradás az új laktanyáról:

• (Az új Hadik-kaszárnya.) A budai oldalon, a Ferencz József-hid közelében most készült el az új Hadik-kaszárnya, amelybe az év végén már beköltözik a katonaság. Az új kaszárnyában a tűzrendőri vizsgálatot és műszaki szemlét ma tartotta meg a katonai bizottság Breuer Szilárd fővárosi tűzoltó segédtiszt jelenlétében. A bizottság teljesen rendben találta az épületet. A Hadik kaszárnyában annak a zászlóaljnak a fele fog lakni, amelynek a másik felét a belvárosi új kaszárnyában, illetőleg a térparancsnoksági épületben helyezik el. A közös tiszti étkezőt azonban a Hadik-kaszárnyában rendezlek be.

(Országos Hírlap, 1898. szeptember 6.)

* A Belvárosi és Hadik laktanyákkal közel egyidőben épült meg akkor az ország legnagyobb, legmodernebbnek számító laktanyája is az Üllői úton: „Ő Felsége nevére, I. Ferencz József magyar kir. honvédegyezkedési laktanya elnevezést kapott, mely felírás messziről látható betűi vastag vörösréz lemezekből készültek és tartósságukra való tekintettel valódi arannyal vannak befúttatva.” A munkához 1897 évi március 10-én kezdtek s az egész építkezést 1898. április 30-án fejezték be.

1903.

Bilek lett az új állomáshelye a 69. gy. e. I. zászlóaljának. Az új Bilek Galgóczy tábornok alkotása. 1903 júl. 20-án 12. magyar (komáromi) gyalogezred 2 zászlóaljának 912 emberéből Trebinjétől Bilekigig menetelése közben 37° R. hőségben több mint 700 ember kidőlt, 15 meg is halt. A hivatalos vizsgálat súlyos mulasztásokat konstataált, amiért is 3 fő tisztet: Dragoni Alfonz vezérőrnagyot, Török István és Grünzweig Albert ezredeseket állásuktól fölmentették. Bilek közelében síremléket állítottak az elhaltak emlékére.

1908. - 69-es zászlóaljak Boszniában - A részleges mozgósítás parlamenti visszhangja (386. országos ülés 1908. december 5.)

„...*Nagy György*: A miniszterelnök ur — megengedem, teljes jóhiszeműséggel — azt mondotta, hogy a mi a katonáknak Boszniába való leszállítását illeti, semmi egyéb nem történt, mint az, hogy a 15. bosnyák hadtestet békelétszámra emelik fel. Előre feltételeztem, hogy a miniszterelnök ur jóhiszeműleg mondja ezt, hiszen katonai kérdésekben nem is lehet jártas, (*Derűltség.*) nem tudja, mit jelent katonailag, mikor egy hadtestnek békelétszámra való kiegészítése történik. Ebben a kérdésben rútul félrevezették a miniszterelnök urat. Sokkal jelentősebb dolog történt: részleges mozgósítás! Adatokat szolgáltatok a miniszterelnök urnak, tessék majd azután megmondani, ezt nevezzük-e békelétszámra való felemelésnek. Eddig magáról Budapestről a 4. hadtest területéről 1200 ember indult útnak Hercegovinába, Pécsről a 69. gyalogezrednek ezer főre kiegészített zászlóalja Bilek felé. Kassáról a 34. gyalogezredből 220 katona Rogalicába, a losonczi 25. és az egri 60. gyalogezrednek 200—200 katonája — majd rámutatok arra, hogy mind magyarok — Gorozdánba, illetve Zvornikba; a löcsei 85. gyalogezred zászlóalja . Boszniába, a iniskolczi 65. gyalogezred négy zászlóalja, 780 főnyi legénység, 20 tiszt, Viaszé-niczába és Drinyiczába . . .

Lengyel Zoltán: Most megbízhatók a magyarok! (Zaj.)

Nagy György: . . . Nagybecskerekéről a 29. gyalogezred Boszniában levő zászlóaljának kiegészítésére — itt ennél az egynél lehet beszélni arról, hogy a békelétszám felemelése céljából, mert ennek több zászlóalja tényleg Boszniában fekszik — 250 főnyi katonaság, Csáktornyáról az 5. ulánuszred 2 zászlóalja Mosztárba, Komáromból a 76., Löcséről a 85. gyalogezred egy-egy zászlóalja, a Kaposvárt állomásozó 69. gyalogezred első zászlóalja, Cattaróba, Kolozsvárról a 63. gyalogezred első zászlóalja Mostarba, Nagyváradról a 37. gyalogezred három zászlóalja Mostarba. Eddig körülbelül 20 zászlóalj ment el olyan felemelt létszámmal, hogy 800 főt lehet számítani zászlóaljanként, úgy hogy maga az elment katonáknak száma — itt nem épen számszerű pontossággal mondom, — de majdnem egy hadtestet tenne ki. (*Derűltség*)

Lengyel Zoltán: Mennek azóta is!

Nagy György: Épen azt akartam mondani, hogy azóta folytonosan mennek. Az ember, akármerre utazik, azt látja, hogy a vonatok tele vannak magyar katonákkal és mikor felszólalunk e miatt a magyar parlamentben, azt mondja a kormányelnök, hogy nem történt semmi, csak kiegészítenek békelétszámra egy hadtestet. Meg kell nyugtatni a nemzetet! Nem is azt kívánom én, hogy stratégiai titkokat áruljanak el, de nem szabad kiskorúnak tartam a nemzetet és azt mondani, hogy itt egyszerűen egy hadtestnek békelétszámra való felemeléséről van szó . . .”

A FEGYVERZETRŐL

A königgratz-i csatában az elöltöltős Lorenz puskákkal felszerelt császári haderőt valósággal megtizedelték a poroszok, Dreyse hátultöltő, méltán híressé vált gyútús puskáikkal. Ez a technikai fölény bőven megduplázta az azonos létszámú porosz seregek kézfegyvereinek tűzerejét, másrészt fokozta hatásosságát, hogy az osztrák gyalogság képtelen volt változtatni a beidegződött felállási formációiban, mert fegyverét csak térdelve, vagy állva lehetett újratölteni.

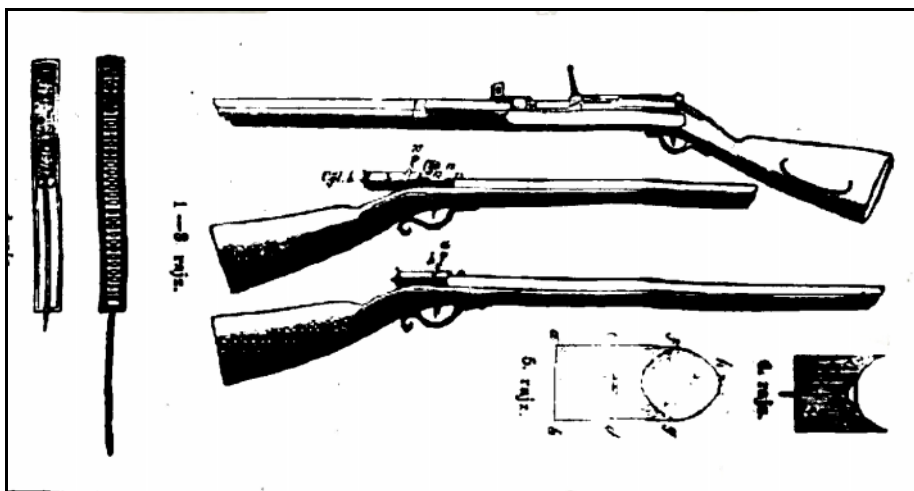

A Lorenz - puska a közös hadsereg 1856-1868 között használt vontcsövű, elöltöltő puskája, melyet 1868-69-ben Wänzl rendszerű, hátultöltő puskává alkítottak át.

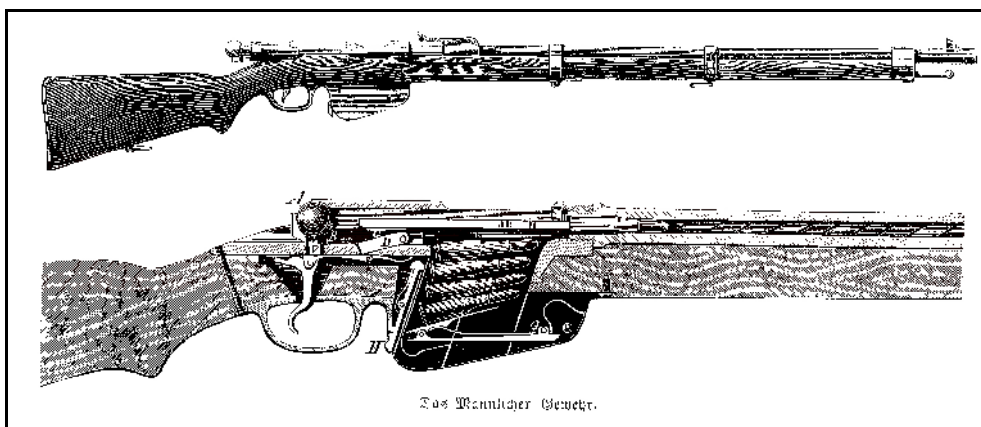

Dreyse „Azon jámbor öreg német alakja, kinek rajzát mellékelte képünkön láthatod, nyájas olvasó, nem más, mint az eddigi hadviselés módját gyökeresen felforgatott, öldöklő gyútús puska feltalálója, kit a löfegyverek reformátorának, Poroszország katonai Lutherének szokás nevezni.”
(*Vasárnapi Ujság*, 1866. november 11.)

I. Ferencz József császár 1867-ben határozatot hozott arról, hogy a régi csappantyús elsütőszerkezetű hadifegyvereket hátultöltő fegyverekre kell cserélni, a Werndl lett a Monarchia első hátultöltősnek tervezett puskája. Az orosz hadseregben még 1890 körül is rendszeresített fegyver volt, sőt az első világháború kirobbanásakor is sok ezrednél használatban volt

Dreyse gyújtós puskája

Fél évszázad fegyvere a Mannlicher

A császári és királyi hadsereg 1885-ben rendszeresítette Ferdinand Ritter von Mannlicher (1848-1904) tervezett ismétlőpuskát. Mannlicher első fegyverszabadalmát 1882-ben jegyezték be. Az 1881-ben szerkesztett Mannlicher még a 11 mm-es M77 Werndl típusú, fekete lőporral töltött töltényt tüzelő, előágyban elhelyezett csőtárral rendelkező, forgó-tolózáras ismétlőpuska volt. Az 1885. modell lett az osztrák- magyar monarchia hadseregének első rendszeresített középágytáras ismétlő puskája. Az M86-nál alkalmaztak először olyan alsó nyílást a középágytárán, hogy az utolsó töltény kilövése után kiesett a töltényeket összefogó tárkeret.

A Mannlicher rendszerű lőfegyverek az M.1895 "fegyvercsalád" létrejöttével érték el fejlettségük csúcsát. Az osztrák-magyar monarchia hadserege az első világháborút is az M.1895 Mannlicher fegyverekkel kezdte meg.

K.u.k. tizedes az 1890-es években

Camillo Righetti főhadnagy akár egy 69-es gyalogost is ábrázolhatott. A közös hadsereg 102 ezredét különböző színekkel jelölték, de még így is négy regiment viselt azonos parolit, belőlük kettő – magyar ezred lévén - szűk, fekete-sárga fonatú vitézkötéses „magyar nadrágot” hordott, ez még jól megfigyelhető Szabó Imre Bilekből hazaküldött fényképén is. *(Lsd.: Békeidőktől a háborúig c. fejezet.)*

RANGFOKOZATOK ÉS ELŐLÉPTETÉSEK 1865. ÉS 1879. KÖZÖTT

1865.

Százados:

Bellosic v. Belovar Ernst, Gaál de Gyula, Posch Josef, Mallinaric v. Silbergrund

Feliccerri v. Liebenfels, Lang Carl, Hámos Ladislaus

Százados:

Zeichmeister Johann, Kirchner Christian, Kleiser Errich

Főhadnagy:

Fritz Heinrich, Franz Heinrich

1866.

Hadnagy:

Bollanivic Milan, Dorini Victor
Schmidinger Anton, De Soye Alexander, Hammer Caspar
Cernko Emil, Kereszthúry Levin
Makensen Julius, Marinic Valentin
Turneretscher Rudolph, Res.,
Némethy Julius

Főhadnagy:

Janda Anton, Fasching Andreas
Stadtler Mathias, Tabakovic Milan,
Knar Albert, Franz Fr. Ritter

Százados:

Pielsticker v. Pfeisburg Arthur

1872.

Százados:

Neyer Hermann, Duka v. Dukafalú Coloman

Főhadnagy:

Fest Georg, Bakoss Balthazar

Hadnagy:

Milkovics-Miligazzi Adolph,
Schaumann Augusztusz, Motter Michael, Hennenberg Carl, Thanner Richard, Haznmann Cornelius,
Winkler Peter, Schletter Carl,
Haidinovic Georg, Libl Vincen,
Beckel Franz, *Reserve*, Winkler Paul,
Reserve, Queiss Carl, *Reserve*.

1869.

Őrnagy: Pfisterer August

1870.

Cadet: Ceranic Johann

Hadnagy: Barnaffy Coloman

Százados: Korlb Adolf

1871.

Hadnagy:

1873.

Százados: Fabricius Carl

Főhadnagy:

Hircz Johann, Malletic Ludwig,
Berlekovic Stephan, Tichy Joseph

Hadnagy:

Brahenec Vendel, Hotatschek Rudolf,

Neukirch Moriz, Haán Fridrich,
Kimlein Péter, Tanninger Ignaz,
Gugl Franz, *Reserve*.
Cadet: Machowsky Martin

1874.

Százados:

Grosavesko Nest, Petrovic
Demeter, Ungard Fridrich

Főhadnagy:

Rathmanner Franz, Kerékfi Franz,
Hollenfeld Franz

Hadnagy:

Novosel Joseph, Zuna Edgar,
Kalmus Jakob, Bertalan Stephan,
Baumeister Anton

Cadet:

Bogat Stephan, Kramer Franz

1875.

Főhadnagy:

De Loye Alexander, Dorini Victor,
Schmidinger Victor, Bolanovic
Victor., Zimonya Johann, Némethy
Julius

Hadnagy:

Bogat Stephan, Say Franz,
Lehmann Johann, Stauber Joseph,
Dworzak Vendel, Drach Franz,
Müller Joseph, *Reserve*.

1876.

Főhadnagy: Lidl Heinrich

1877.

Hadnagy:

Gorsic Georg, Berzeller Antal,

Popesch Carl, Korrica Nowak, Hets
Nikolaus, *Reserve*, Krug Alexander,
Reserve, Kaszás Koloman, *Reserve*,
Andolschek Franz, *Reserve*

Főhadnagy:

Hennenberg Carl, Wuckovic Emanuel

1878.

Főhadnagy:

Hajdinovic Georg, Neukirch Moriz,
Motter Michael, Nowosel Franz
Mesko de Felső-Kubin Stephan,
Haan Friedrich

Hadnagy:

Spath Bernath, Pawlovski Ladislaus,
Honsing Franz, Vukadinovic Wolfgang,
Vrklian Martin, Kompast Carl, Vrklian
Anton, Thern Eduard, *Res.*, Baldoghy
Aurel, *Res.*, Roth Andreas, *Res.*, Wohl
Henrik, *Res.*

1879.

Főhadnagy: Schletter Carl

Hadnagy:

Mahowsky Martin, Proury de Menitte
Lampert, Kolba Johann, Wolf Samuel,
Reserve, Sturm Joseph, *Reserve*.

Cadet:

König Carl, Zbyral Wilhelm, Csanády
Friedrich, Watz Carl, Schott Johann

Az ezred parancsnoki állománya **1875-ben**

Ezredtulajdonos: 1860-tól gr. Jellacic de Buzim, Georg tábornok

Közvetlen parancsnok: Karl Maywald

Comdt. Der. 2. Inf. Brigad bei der XXXVI. Inf.-Truppen Divisio

Az ezred székhelye: Székesfehérvár

Ezred stáb: Ragusa

Ezredparancsnok: Banniza, Johann Ritter ezredes

Ezredparancsnok h.: Basil Puskar alezredes

Ezredparancsnokság, segédtsízt: Carl Stadler fhdn.:

Ezredorvosok: Dr. Anton Hummel, Dr. Johann Klem, Dr. Markus Rantain

Számvivőség:

Georg Wellea százados, 2.o.

Johann Höllrigl főhadnagy

Ladislaus Starrak főhadnagy

Őrnagyok:

Fiala, Emerich

Worzikowskyv Kundratitz

Carl Ritter

Pfisterer August

Adzia Joseph

Századosok, 1.o.

Obhlidal, Conrad

Filauz, Fridrich

Pillendorf, Carl Freih.

Schvangel v. Felső-Bogacevo

Kirchlehner, Franz

Bellosic v. Belovár, Ernst

Gaál de Gyula, Eugen

Pesch, Joseph

Malliranic v. Pfeilsb., Arthur

Pielsticker v. Pfeilsb. Arthur

Századosok, 2.o.

Königbrunn, Artur

Korlb, Adolph

Zechmeister, Johann

Neyes, Hermann

Kirchner, Christian

Kleiser, Friedrich

Diemmer, Ernst

Duka v. Dukafalu, Coloman

De Brueg, Julius

Grosavesko, Nestor

Petrovic, Demeter

Ungard, Friedrich

Főhadnagyk:

Fasching, Andreas

Janda, Anton

Stadler, Mathias
 Tabakovic, Milos
 Knar, Albert
 Papp, Franz
 Gartelgruber-M. Albert
 Franz, Friedrich
 Ballieux E. H. v. Guelfenberg
 Franz, Heinrich Ritter
 Fritz, Heinrich
 Fest, Georg
 Bakoss, Balthazar
 Milkovits-M. Adolph

Hadnagyok:

Turnereischer, Rudolf *res.*
 Bolonovic, Milan
 Marinic, Valentin
 Dorini, Victor
 De Soye, Alex
 Hammer, Caspar
 Schmidinger, Anton
 Cernko, Emil
 Kereszthúry, Levin *res.*
 Makensen, Julius
 Ozegovic, Stephan
 Szojanovic, Philipp *res.*
 Zimonja, Johann
 Némethy, Julius
 Lidl, Heinrich
 Katic, Michael
 Barnaffy, Coloman
 Felicetti v. L., Moritz *res.*
 Lang, Carl *res.*
 Hámos, Ladislaus
 Tóth, Aladár *res.*
 Kager, Julius
 Henneberg, Carl

Kadétok:

Bieschmidt, August *res.*
 Ceranic, Johann
 Machowsky, Martin

Liebl, Vincenz
 Hirz, Johann
 Büheim v. H., Ludwig
 Tiochy, Joseph
 Malletic, Johann
 Stadler, Carl
 Luikic, Gabriel
 Lászlóy, Anton
 Berlekovic, Stephan
 Rathmanner, Franz
 Hollefeld, Franz

Vuckovic, Emanuel
 Schaumann, August
 Motter, Michael
 Hajdinovic, Georg
 Thanner, Richard
 Wocher, Nicholas *res.*
 Házmann, Cornelius *res.*
 Beckel, Franz *res.*
 Schletter, Carl *res.*
 Neukirch, Moriz
 Horatschek, Rudolph
 Tanninger, Ignaz
 Brabenec, Wenzel *res.*
 Kimlein, Peter
 Gugl, Franz *res.*
 Mesko de F. Kubin, Steph.
 Haan, Friedrich
 Schniderschnitz, Alphons
 Samarjay, Emil *res.*
 Novosel, Franz
 Zuna, Edgar
 Bertalan, Stephan

Bogat, Stephan
 Katscher, Rudolph
 Kramer, Fran

Az ezred parancsnoki állománya

1880-ban

Ezredtulajdonos: 1860-tól gr. Jellacic de Buzim, Georg tábornok

Az ezred székhelye: Székesfehérvár

Ezred stáb: Agram

Ezredparancsnok: Mestrovic v. Arly, Peter ezredes

Ezredparancsnok h.: Standeisky, Carl ezredes

Ezredparancsnokság, segédtsízt: n. a.

Ezredorvosok:

Dr. Mayer Moriz

Dr. Rancin Markus

Dr. Miglic Peter

Dr. Halicka Emil

Dr. Selig Ignaz

Számvivőség:

Georg Wellean 1.o. százados.

Ludwig Dolezal 2.o. százados

Simon Skriba hadnagy

Órnagyok:

Filauss, Friedrich

Thim, Joseph

Pielsticker v. Pfeilburg, Arthur

Századosok, 1.o.

Königsbrunn, Arthur

Zechmeister, Johann

Neyer, Hermann

Kleisser, Friedrich

Diemmer, Ernst

Duka v. Dukafalu, Coloman

Janda, Anton

Szolenszky, Hugo

Sadtler, Mathias
Polnkay, Albert
Marchardt, Géza
Knar, Albert

Századosok, 2.o.

Papp, Franz
Ballieux, Henrik
Zamecznik, Wenzel
Franz, Heinrich Ritter
Heilmann, Eduard
Csáky, Victor

Főhadnagyok:

Kerékfi, Franz
Hollefeld, Franz
Kekic, Carl
Dorini, Victor
De Soye, Alexander
Schmidinger, Anton
Cernko, Emil
Zimonya, Johann
Némethy, Julius
Lidl, Heinrich
Katic, Michael
Henneberg, Carl
Wuckovic, Emanuel
Schaumann, August

Hadnagyok:

Bogat, Stephan
Nowosel, Joseph
Jékey, Alexander
Halm, Rudolph
Gorsic, Georg
Vidovic, Michael
Vucic, Anton
Korrica, Nowak
Wohl, Heinrich
Spath, Bernhard

Slawik, Heinrich
Madjeric, Balthasar
Görtelgruber, Albert

Hirz, Johann
Böheim, Ludwig
Malletic, Ludwig
Stadler, Carl
Lászlóy, Anton
Beriekovic, Stephan

Motter, Michael
Hajdinovic, Georg
Neukirch, Moriz
Horatschek, Rudolph
Tanninger, Ignaz
Kimlein, Peter
Mesko de F.-Kubin, Steph.
Haan, Friedrich
Schniderschnitz, Alphons
Nowosel, Franz
Bertalan, Stephan
Liseek, Arthur
Ceranica, Johann
Mahowsky, Martin

Molnár, Dávid
Pawlowski, Ladislaus
Pill, Carl
Honsig, Franz
Vukadinovic, Wolfgang
Riess, Theodor
Kompast, Carl
Vrklian, Martin
Prouvy de M., Lambert
Kolba, Johann

Kadétok:

König, Carl
Zbyral, Wilhelm
Csanády, Elias

Tost, Carl
Scholl, Johann
Watz, Carl

Tartalékos állomány**Főhadnagyk:**

Tóth, Aladár
Schletter, Carl
Woher, Nikolaus

Hadnagyk:

Beckel, Franz
Winkler, Paul
Bauer, Franz
Baumeister, Anton
Kalmus, Jakob
Koebelen, Franz
Stauber, Joseph
Say, Franz
Lechmann, Johann
Löwl, Ferdinand
Dworzak, Wenzel
Végh, Andreas
Drach, Franz
Müller, Joseph

Hahn, Johann
Pospech, Carl
Berzeller, Anton
Wellisch, Ludwig
Baracic, Franz
Andolsek, Franz
Szilágyi, August
Eltér, Julius
Strammer, Anton
Hets, Nikolaus
Tirala, Theobald
Krug, Alexander
Kaszás, Coloman
Brestyansky, Victor

Vayda, Paul
Vamos, Desiderius
Thern, Eduard
Boldoghy, Aurel
Roth, Andreas
Wolf, Samuel
Zsarnay, Martin
Sturm, Joseph
Szekendy, Paul
Theiner, Carl
Karger, Emil
Dorner, Carl

Kadétok:

Protz, Gustav
Neubauer, Felix

Az ezred parancsnoki állománya 1885-ben

Ezredtulajdonos: 1860-tól gr. Jellacic de Buzim, Georg tábornok

Az ezred állomáshelye: Székesfehérvár

Ezred stáb: Iglau in Mühren

Ezredparancsnok: Maywald, Karl ezredes

Ezredparancsnok h.: Zollern, Franz ezredes

Ezredparancsnokság, segédtiszt: Fritz, Heinrich hadnagy

Ezredorvosok:

Dr. Joseph Eckerth

Dr. Johann Klemm

Számvivőség:

Georg Wellean százados.

Johann Graf főhadnagy

Carl Haglauer hadnagy

Alezredes: Jenny, Casar

Őrnagyok:

Herold v. Stoda, Johann

Worzikowsky v. Kundratitz, Carl Ritter

Századosok, 1.o.

Juristowaki, Alexander

Moga, Eduard

Trupkovicz, Johann

Adzia, Joseph

Bogoevic, Constantin

Segerc, Rudolph

Brau, Joseph

Fiala, Franz

Dorth, Rudolph

Pillerdorf, Carl

Stoviczek, Vincenz

Rambusek, Alois

Kirchlechner, Franz

Gaál de Gyula, Eugen

Testa, Alexander

Századosok, 2.o.

Mallinaric, Heinrich

Pesch, Johann

Mallinaric, Heinrich

Pielsticker, Arthur

Patonay, Alexander

Zivkovic, Svetozar

Főhadnagyok:

Lonkay, Johann

Korbl, Adolph

Gracheg, Johann
Holzschuch, Ludwig
Zechmeister, Johann
Neyer, Hermann
Diemmer, Ernst
Duka v, Dukafalu, Coloman
Kirchner, Christian
De Brueg, Julius
Fabritius, Carl
Roner, Victor

Hadnagyok:

De Soye, Eduard
Ballieux, Heinrich
Mader, Raimund
Mikola, Franz
Berks, Robert
Franz, Heinrich
Fritz, Hein
Oreskovic, Michael
Fromm, Franz
Milkovits-Migazzi, Adolph
Liebl, Vincenz
Dvorzak, Ferdinand
Hircz, Johann
Metzner, Ferdinand
Turnerezscher, Rudolph
Stadler, Carl
Lászlóy, Anton
Beriekovic, Stephan

Kadétok:

Brenner, Albrecht

Janda, Avton
Leeb, Maxmillian
Sadtler, Mathias
Morwitzer, Leopold
Tabakovic, Milos
Franz, Friedrich
Gründorf, Adolph
Friedl, Peter
Strémayr, Rudolph

Kickocky, Peter
Marinic, Valentin
Tkalacz, Stephan
Borini, Victor
De Soye, Alexander
Knapp, Hermann
Hammer, Caspar
Bellavic, Andreas
Schmidinger, Anton
Obterkic, Michael
Kereszthúr, Levin
Nagelstock, Bernhard
Menschiga, Hugó
Lidl, Hinrich
Botta, Theodor
Kolosváry, Franz
De Burg, Theodor
Fabritius, Johann

Metz, Wilhelm

Az ezred parancsnoki állománya 1909-ben

Ezredparancsnok: Weber Edl. v. Webenau Viktor

Ezredparancsnok h.: Carl Colombini

Műszaki főnök: Franz Hanninger

Főhadnagyok, ezredparancsnokság:

Német Julius
Nowotny Emanuel

Ezredorvosok:

Neumann Jakab dr.
Gutherz Eugen dr.
Sattler Stanislaus dr.

Számvivőség:

Weber Telesphor
Köpf Carl

Ezredújság:

Frank Michael nyugállományú százados

Élelmezési helyettes:

Dietrich Peter

Órnagyok:

Hausner Oskar
Watz Carl

Kyrle Rudolf
Hoholin Julius

Századosok:

Szluga Joseph
Franczl Hugo
Freyler Géza
Mihászy Franz
Keill Stephan
Eckbauer Hugó
Theuerkauf Artur
Drasenovich v. Posertve Carl

Knecht Franz
Cooren Heinrich
Gerő Wilhelm
Patternei Maxmillian
Csabka Emil
Payer Carl
Pomezanski Mladen
Starkel Franz

Pachner v. Eggenstorf u. Stolac
Emil

Martinovits Ernst

Főhadnagyok:

Riegel Robert
Heckl Franz
Pongrác Carl
Majoross Árpád
Kadléc Anton
Braila Alexander
Trunkó Aladár
Bukovszky Johan
Ivancsics Friedrich
Medvey Friedrich
Hübscher Julius
Mallász de Feketemező Ernst
Cenek Franz
Stürmer Joseph
Schertier Paul
Fleiss Franz
Quatter Joseph

Biedler v. Besenyő Paul
Janota Stanislaus
Derner Johson
Trautmann Egon
Grimm Carl
Falusy Eugen
Binder Eugen
Trunko Eugen
Wilhelm Siegfried
Demeter Koloman
Csázy de Tövisy Elemér
Nadhera Julius
Luffert Géza
Goldoni Santo
Ostoic Alexander
Juhász Árpád

Hadnagyok:

Spanily Adolf
Nemcsó Paul
Dorowin Franz
Engelmann Rudolf
Rappold Richard
Titze Oskar
Stavitzky Eduard
Hellenárt Julius
Bernát Matthias
Crettier Franz
Péchy de Péchujfalusy Zoltán
Ebert Rudolf

Crettier Carl
Herschmann Karl
Missuray Félix
Kurdi Michael
Gallauner Stephan
Kovács Béla
Kubát Adolf
Bikich Emerich
Angyalossy Egon
Angyalossy Árpád
Kellner Johan
Mayr August

Zászlósok:

Kasper Adalbert
Vacsek Joseph
Steinacher Franz
Gruner Walter
Deim Michael

Dávid de Szent-Péter Joseph
Ballay Johann
Winkler Edmund
Bartovich Bruno
Kollner Siegmund

Tannert Erich
Wurster Leopold
Nagy Adalbert

Gallauner Adalbert
Fricsaj Richard

Tartalékos főhadnagyk:

Szauter Viktor
Bömches v. Boor Gustav

Beniczky de Micsinye et Benicze
Thomas
Angerer Emmerich

Tartalékos hadnagyk:

Schuster Alfred dr.jur.
Soós Zoltán
Pap Joseph
Kassler Heinrich
Török Béla
Messinger Emanuel
Szalay Carl
Bassa Emanuel
Pálmai (Prokop) Koloman
Schwimmer Adalbert
Balassa Joseph v.
David Eduard
Seiti Rudolf
Kurzweill Marzell
Plechsmidt Eugen
Schneider Carl
Gangler Jakob
Kottai Alexander
Klauber Israel
Spiegler Eugen

Erber Eugen
Radó Farkas dr.jur.
Treusch Robert
Crettier Géza
Ollé Ladislaus
Toegel Norbert
Lukács Wilhelm
Danizi Franz
Margotsy Ladislaus
Lóránt Emanuel
Dénes Jakob
Sándorfi Viktor
Marschall Matthias
Szabó Izidor
Jurenák Aladár
Jurenák Eugen
Sziklai Aladár
Fehér Nikolaus
Czobor Anton

Tartalékos zászlósok:

Reszler Géza
Simko Adalbert
Labon Anton dr. phil.
Kopál Julius
Zitterbart Stephan
Czermann Joseph

Wiener Johann
Köntzei Carl
Deák Julius dr. jur.
Goldberger Eugen
Bodrossy Géza
Márkus Julius

Tartalékos kadétkok:

Mészöly Eugen dr. jur.
Deutsch Farnz
Tarnai Stephan

Sterk Carl
Boros Eugen
Szabó Ladislaus

Geszler Adalbert
Hesz Leo
Vadas Julius
Vidor Ernst
Willner Simon
Britz Johann
Schlamadinger Joseph
Mészáros Ladislaus
Ehrenteru Géza
Eleöd Zoltán
Bánd David
Holló Dénes
Weisz Árpád
Kocsis Stephan
Lengyel Alexander
Adler Julius
Müller Leo
Ripper Eugen
Rontó Árpád
Vasady Balog Georg dr. phil.

Horváth Stephan
Lasser Koloman
Stark Eugen
Scheibel Joseph
Trombitás Ladislaus
Czermann Anton

Zavaros Aladár
Romlehner Ludwig
Győri Johann
Fuxhoffer Dosiderius
Reich Joseph
Kovács Adalbert
Várkonyi Stephan
Fischer Stephan
Bokros (Barmann) Philipp
Takács Emanuel
Haber Eugen
Benedikt Ferdinand
Szatmári Joseph dr. jur.
Major Ludwig
Sehr Eugeb
Bruck Desiderius
Barényi Adalbert
Kéri (Neproszel) Stephan
Szegő Ludwig
Bartuschek Johann

Keller Maxmillian
Szügyi Koloman

BÉKEIDŐKTŐL A HÁBORÚIG

ORSZÁGOS HIRLAP

Budapest, 1898. 5
Vasárnap, május 22.

A helyőrség a király előtt.

A tavaszi parádé, amelyen a király végignézi a helyőrséget, ma délelőtt volt meg a Rákos mezején. Eddig minden ilyen parádét a Vérmezőn tartottak meg, amire nagyon büszke volt a budai oldal. De újabb időben sok mindent kifogásoltak az öreg parádéstéren. Így a többek között azt is, hogy nem elég pázsitos, hogy ha esik, nagyon sáros, ha nem esik, nagyon poros. Szóval a szemlét ma a jobbsparti szép leányok, szép asszonyok boszuságára nem a Vérmezőn, hanem a másik nagy gyakorlótéren, a Rákos mezején tartották *Nyolcz órára kellett a csapatoknak ott lenniök. A gyalogság azonban már nyolczadfél órakor felvonult. Azért jár gyalog, hogy megelőzhesse a lovon járókat.*

A felvonulás nem volt valami nagyon pompás, mert hiszen teljes tábori fölszerelésben kellett kirukkolniok. Télen még csak megjárja, de mikor olyan szépen süt a nap, mint ma, határozottan nem kellemes a bakaemberre.

A tiszt urak ide-oda futkároztak, ki gyalog, ki lóháton, nézték a fölállítás mappáját, nehogy két-három lépés különbség legyen, mert abból sok baj keletkeznék, a katonaság pedig csöndesen lépdegélt befelé, itt egy gyalogezred, ott egy huszárosztály, emitt egy üteg, meg egy zenekar.

Eközben beérkeztek az utolsó csapatok is és elhelyezkedett valamennyi. *Az első a r c z v o n a l b a n v o l t a k :*

a 64-ik gyalogdandár P a r m a n n altábornagy parancsnoksága alatt, a 38-ik gyalogezred, az 1-ső honvédgyalogezred zenekaraikkal, a 63. gyalogdandár báró L e d e r e r vezérőrnagy parancsnoksága alatt, a 6-ik vártüzérezred két zászlóalj s a 6-ik gyalogezred, továbbá a 31-ik gyalogdandár, 3. bosnyák ezred

a 69-ik gyalogezreddel C z i b u l k a vezérőrnagy parancsnoksága alatt, végre a 61-ik gyalogdandár: a 7. és 14-ik műszaki zászlóalj, az 52-ik gyalogezred s a kombinált egészségügyi csapat Albach vezérőrnagygyal az élén.

A másodikban voltak felállítva

R o s t ezredes parancsnoksága alatt a 4-ik hadtest tüzérezred, a 10., 11. és 12-ik hadosztály-tüzérezred.

A harmadikban pedig:

gróf A t t e m s ezredes parancsnoksága alatt az 1. honvédhuszárezred egy osztálya, a 16-ik császári és királyi huszárezred s a 2-ik és 4-ik szekeresezred önkénytesei.

Kilencz óra előtt jött herczeg L o b k o v i t z Rudolf hadtestparancsnok, aki a szemlét vezette,

Fo x Vincze vezérkari ezredessel. Mind a három vonal tisztelgett, a zenekarok a "Gott erhalté"-t játszották, és a csapatparancsnokok jelentették, hány ember van a rendelkezésök alatt. Eközben jött Estei Ferencz F e r d i n á n d főherczeg adjutansával, utána pedig J ó z s e f főherczeg, mindketten magyar tábornoki egyenruhában.

A két főherczeg, a be nem osztott tábornokok, törzs- és főtisztek, a tér bejárójánál helyezkedtek el, ahol a király kísérete gyülekezett. A csillogó nagy sokaságban voltak a többek között báró F e j é r v á r y honvédelmi miniszter, For i n y á k Gyula honvédségi adlátus is,

Pontban kilencz órakor két felől fényes fehér lovascsapat vágatott a térre. Udvari zsandárok voltak. A trombitás bele fújt a kürtbe: a legfelsőbb hadur megérkezett. A trombiták megszólaltak és a zenekarok rázendítették a "Gott erhalté"-t. L o b k o v i t z jelentést, tett azonnal megkezdődött a szemle.

A király végiglovagolt a csapatok előtt, ami félóráig tartott, azután a tér közepe felé lovagolt.

Egy százados állott ottan:

— Ist dies der Platz? Kérdezte a király.

— Ja wohl, Majestat!

— Danke! Köszönte meg a király az Hibaigazítást.

Ezzel megtették az intézkedést a felvonulásra. Mig ez megtörtént a király a közelében álló Fejérváry honvédelmi miniszterhez lovagolt és telekezet fogva néhány szót váltott magyarul. Utána K r i e g h a m m e r közös hadügyminiszterrel beszélt. A díszmenet alatt a király mellett balról József főherczeg, jobbról Estei Ferencz Ferdinand a praesumtiv trónörökös állott. Ezek mögött W i n d i s c h g r a t z herczeg csapatfelügyelő, Paar és Bolfrass hadsegédek s a többi katonai notabilitás.

A díszmenetet a gyalogság nyitotta meg századonként fejlődött vonalban. Legelől az 52. gyalogezred, pécsi legények, nagyon szépen mentek. Utánuk a 7. és 14. utászzászlóalj, csupa szálás ember, csak úgy rengett alattok a föld. Következtek: az egészségügyi csapat, a 69. *gyalogezred két zászlóalja*, utánok a 3. bosnyák-herczegovinai ezred.

Eközben észrevette a király, hogy a közönség előkelőbb része épen a kíséret mögött van s a parádéból keveset lát. Rögtön szólott Lobkovitz herczegnek, intézkedjék, hogy a publikum a suittel egy vonalból nézhesse a szemlét.

A második és harmadik arcvonal is alosztályonként fejlődött vonalban haladt el a király előtt. A huszárok, tüzérek és az egyévi önkéntesek kétszer vonultak el, előbb lépésben, aztán vágatva s ő felsége mind a kétszer meg volt elégedve az összes csapatok magatartásával.

A szemle után a király kíséretével az országútig lovagolt, ahonnan a várba hajtatott.

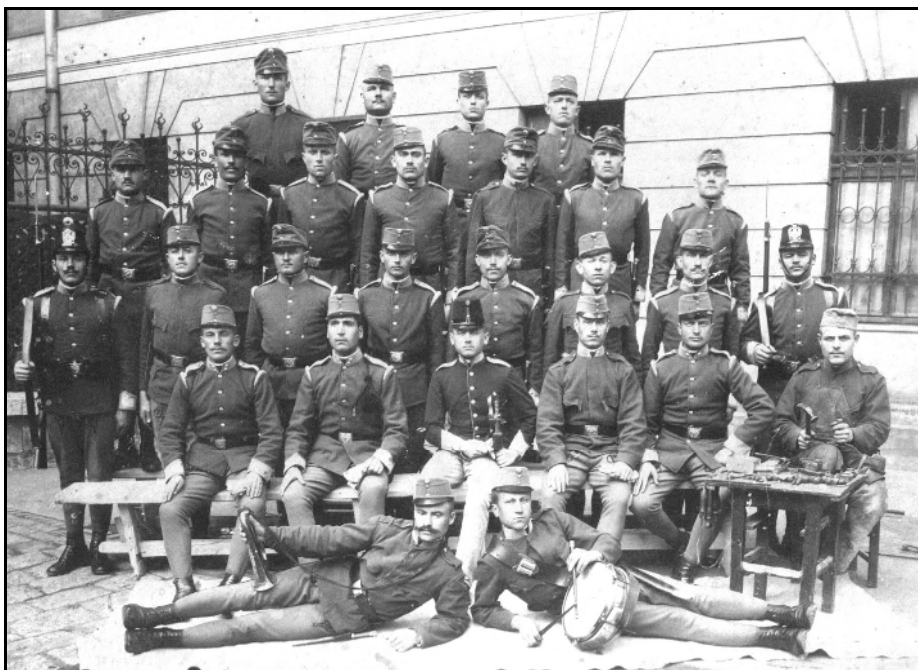
A császári és királyi 4. hadtestparancsnokság a mai csapatszemlén részt vett összes parancsnokságokhoz és csapatokhoz a mai napon kelt 948. számú következő rendeletet intézte:

A mai katonai állomási parancsban a következők teendői közé:

A császár és király ő felsége főhadsegédének, gróf P a a r Ede lovassági tábornoknak 132/5. G. A. számú átirata szó szerint közöltetik:

A császár és király ő felsége legkegyelmesebben felhatalmazni méltóztatott, hogy a hadtestparancsnok és vezénylő tábornok ur ő herczegségének tudtára adjam ő felsége különös meglegedését a ma kivonult csapatok kitűnő kinézése és kitűnő tartása, valamint nagy létszáma felett. Legfelső parancsra ez a csapatoknak azonnal tudtul adandó. E kegyes legfelső elismerést nagyörömet közlöm.

Lobkovitz s. k tábornokszernagy.

Székesfehérvár: Nagyszékelyi 69-esek és társaik 1900 körül

BÉKEIDŐKTŐL A HÁBORÚIG

A HELYŐRSÉG BÁLJA AZ EZREDFORDULÓN (Vasárnapi Újság, Markó Miklós)

A vidéken állomásozó közös hadseregbeli és honvédezredek már évek óta együttesen szokták rendezni az úgynevezett altiszti bálakat; ezt a szokást, ez idén a fővárosban először, a 4-ik hadtesthez és 1-ső honvédkerülethez tartozó őrmesterek is követték.

A január 11-én tartott altiszti bálon részt vettek a fővárosban állomásozó, összesen 16 fegyvernembeli őrmesterek és velők egyenrangúak, úm. a 6-ik, Károly román király nevét viselő újvidéki gyalogezred; a 23-ik („Badeni örgróf”) zombori ezred; a 38-ik („Mollinár”) kecskeméti ezred, a 32-ik (Mária Terézia királynő nevét viselő) fővárosi ezred első zászlóalja; az 52-ik („Frigyes főherceg”) pécsi ezred; a 69-ik („Jellacsics”) székesfehérvári ezred; a 86-ik (Forinyák lovassági tábornok nevét viselő) szabadkai ezred; a 3-ik bosnyák ezred; a 16-ik számú („Üxküll-Gyllenbrand gróf”) nagykunsági huszárezred, a 4-ik tüzérhadosztályhoz tartozó 10-ik, 11-ik, 12-ik ezredek, a 6-ik vártüzér-zászlóalj, a 7-ik és 14-ik vadászzászlóaljak, a 2-ik számú vasúti és táviróezred, a 2-ik számú ruházati és élelmezési ezred, a 2-ik számú szekeresezred, valamint az óbudai tengerészkülönítmény őrmesterei, végül az 1-ső honvéd gyalog- és 1-ső honvéd huszárezredek altisztjei.

A bál alkalmával a Vigadó lépcsőháza is érdekes látvány volt. Ugyanis a főbejárattal szemközt volt látható ama bizonyos vaspáncélos lovagalak is, mely különben csak a katonai temetések pompáját szokta emelni. Egypár lépéssel följebb a falon az ércpajzsok körül mint fényes kerékküllők vagy sugarak voltak összeállítva a meztelen kardok és szuronyok, melyek mind az 1809-iki francia háborúból származtak. A nagyterem igen fényesen volt díszítve. Mind a négy oldalán katonai jelvények ékeskedtek. Nehány ágyút is szándékoztak a teremben fölállítani, de azokat nem lehetett a lépcsőn fölvenni.

A bálanyai emelvényt pompás délszaki növények körítették, hol a királyi pár márvány mellszobrai voltak fölállítva. Az emelvény fölött a közös és a

honvédhadsereg barátsága és összetartása jeléül a levegőben drótra erősítve két összefogott kéz volt látható; a hajtókák színei mutatták, hogy az egyik közös hadseregbeli bakának, a másik pedig honvéd gyalognak a keze. A két kezet átkötő nemzetiszínű szalagon „Bizalmam az ősi erényben”, * a fekete-sárga szalagon pedig „Viribus unitis” * felirat volt olvasható.[...]

A derék őrmesterek ez alkalommal a Polonaise nevű régi táncot elevenítették fel, melyet egy tizenkét colonneban táncolt francia négyes követett. Az első négyesre 436 pár állott fel; ezekkel azután megteltek a Vigadó oszlopos melléktermei is, melyeket a bálozó közönség rendesen a sóhajok hídjának nevez. A táncosnők nagy számát mutatja az, hogy 700 darab női táncrend készült, s ebből 650-et osztottak ki. Sok táncosnő csak a karzatról gyönyörködött a mulatók szemlélésében. A négyeseket fiatal tisztek rendezték magyar és német nyelven. A rendezők vállain jelvényül a főváros színeiből álló csokrok voltak láthatók, ami igen jó hatást tett a nagyszámú polgári ven-dégseregére. Feltűntek a bálon különösen a Hajdú és Bihar megyékből való 16. huszárezred daliás őrmesterei, valamint a 38. Mollináry- és 69. Jellacsics-ezred formás őrmesterei, azonban éppen e tiszta magyar ajkú ezred őrmesterei a legkevesebbet táncoltak.

Egy órákor kezdődött a szünet, mikor jólesett látni, hogy egyes ezredek tisztjei az őrmesterek családjával egy asztalnál foglaltak helyet, különösen az I. honvéd gyalogezred tisztjei tisztelték meg ezzel alantas altisztjeiket, kik között nem egy volt, aki már őszbe csavarodott. A lakomázók kedvét Balázs Kálmán veterán cigányunk muzsikája élénkítette.

BÉKEIDŐKTŐL A HÁBORÚIG

Az első háborús napok

„Kilencven esztendővel ezelőtt már zajlott az a hatalmas és véres küzdelemsorozat, melyet utólag az I. Világháborúnak neveztek el.

A szarajevói merénylet, a Szerbiához intézett sikertelen ultimátum után 1914. július 25-én este az Osztrák-Magyar Monarchiában elrendelték a déli szomszéd elleni részleges mozgósítást. Ezt követően július 28-tól a Monarchia Szerbiával hadiállapotba lépőnek tekintette magát, és a zimonyi tüzérség, valamint a Dunai Flottilla még aznap éjjel löni kezdte Belgrádot. A következő nap megjelent Ferenc Józsefnek a "Népeimhez" c. proklamációja, majd rá két napra kihirdették az általános mozgósítást...

A hadiállapot, a mozgósítások, az ezredek búcsúztatása meghatározta a város légkörét, hangulatát, történéseit. Az augusztus 1-i városi megmozdulás kiemelkedett az események sorából. A Fejérmegyei Naplókővetkező napi száma „Az általános mozgósítás” cím alatt így írt az eseményekről:

„A mozgósítási parancsra óriási tüntetéssel felelt a város közönsége. Este 10 óratájban a Nádor (ma Fő) utcán hatalmas tömeg hömpölygött a Nádor kávéház felé. Elöl egy hatalmas nemzeti színű zászlót vittek, mely alatt a lelkesedő tömeg tüzzel, teli érzéssel énekelte, hogy ... mindnyájunknak el kell menni... A menet közepén a 69. gyalogezred zenekara játszott. A kávéházból Csanyi Pista bandája elébe ment a tüntetőknek, s a hegedű vígan síró hangjával lelkesítette még jobban a tömeget. A kávéházban rengeteg ember volt, ezek mind kimentek az utcára, s csatlakoztak a tüntetőkhöz. – Éljen a király! – Éljen a háború! A dörgő éljenzés felverte álmaiból a környékbeli lakókat... A kávéház előtt lévő katonatisztek vállukra kaptak egy katonapátért, aki buzdító beszédet intézett a közönséghez. A beszédre éljenzéssel, majd pedig a Kossuth-nótával felelt a közönség... Bent a Nádor kávéházban a 69. gyalogezred tartalékos tisztjei és tisztjelöltjei ünnepeltek... Gyönyörű, szép lelkes volt a hangulat. Tüzes indulók, hazafias magyar nóták hangzottak a harcias kedvű közös tisztok ajkairól...” Amint látjuk, a hangulat fokozásában eredményesen működött közre Csanyi Pista bandája, mely évtizedekig volt a város közkedvelt cigányzenekara, valamint az ugyancsak

népszerű 69-es katonabanda, mely az előző napokban jött vissza Pécsről, Fehérvár lakosságának nagy örömére. Pár nappal későbbi, augusztus 8-i a Székesfehérvár és Vidéke írása a 17. gyalogezred népfelkelőiről: *(Ők azok a rendszerint idősebb hadkötelezettek, kik eredendően se a közös hadsereg, se a magyar honvédség kötelékébe nem tartoztak, ám szükség esetén a pótlásukat adták.)*„A népkéfélők. Ahogy egymást tréfásan hívják. Cseppet sem fiatalok, de derék, becsületes emberek... Kint gyakorlatoznak a Sóstón. Estefelé énekszóval, vígan jönnek haza. Énekelnek. Most igazán szívből, saját érzéseiktől indítva, s elhisszük dalu-kat:...mindnyájunknak el kell menni... Elnyeli őket az út felszálló pora...”A Kossuth-nóta abban az időben nemcsak a mi városunkban és megyénkben volt népszerű, hanem országszerte. Ehhez szolgál adalékul a Fejérmegyei Napló 1914. augusztus 15-i tudósítása:

A fehérvári vasútállomáson előző nap megállt egy katonavonat, mely Zala, illetve Vas megyéből származó közös tüzéreket szállított. A frontra vonuló magyar katonák olyan tűzzel nótáztak, táncoltak, hogy még az ott tartózkodó fehérvári közönségre, azaz lakosokra is átragadt a jókedv. Együtt énekelték a Himnuszt és a Kossuth-nótát. Számos magyar katonadal példája nyomán tudjuk, hogy a régebbi nóták szövegét a katonák mindig aktualizálták. A saját idejükhöz kapcsolódó helyszínt, földrajzi- vagy személynevet illesztették énekükbe, az idejélmúlt kifejezések helyébe. Ezek után nem meglepő, hogy a Kossuth-nótába 1914-ben a hadat üzenő császár és király, I. Ferenc József került...”

(Fehérvári Polgár X évfolyam 9. Szám 2004. Szeptember)

BÉKEIDŐKTŐL A HÁBORÚIG

A háború küszöbén

Dr. Vasadi Balogh György írása

Lebukott a nap a tenger tükörében. Az égen ritkás, fehérés fellegek úszkáltak cél és irány nélkül, mint serdülő lány gondolatai az első szerelem ébredésekor. A tenger lassan, szélesen mozgó hullámainak karimáján bíborszín játszadozott s a messze láthatár szélén hatalmas hajó ringatózott; az öböl bejárata előtt terpeszkedő Mamula-szigetnek körvonalai beleolvadtak az esti szürkületbe s a Pountta d'Ostron remegett az elektromos lámpa fehér fénye. A langyos szélben sötéten bólogattak a ciprusok s a narancsfák másodvirágzása bódító illattal töltötte meg a levegőt. A szűk utcájú, rossz kövezetű Castelnouvóban, ebben az ósdi, félig olasz, félig szerb városban, hol egy-egy régi ház, szobor a büszke előidőkre emlékeztet, most kezdődött az élet. A forróra fűtött utcákon hűs szellő futott végig, s mint az elátkozott kastélyban, varázsszóra elegáns nők jelentek meg, körülvéve feketére lesült hadfiakkal.. Vidám nevetés, hangos beszéd mindenfelé. F fiatal tisztek – már akkor is hódító zászlóalj volt a 69. – udvarolgattak a szép, ragyogó, feketeszemű dalmát-olasz asszonyoknak, lányoknak s nem egyszer hallatszott ott, ahol keskenyebbre szorult össze az amúgy is keskeny utca, a szerelem örökszép hazugsága:

- Mindig?... Örökké?... Soha!

Csodás, rózsaszínű ifjúság, bár soha el ne szállna, bár örökké megmaradna gyönyörű ígéreteivel, jóleső önámításával, valónak hitt hazugságaival. Bár soha el ne múlnának a derűs napok, mikor semmi, semmi nem látszik lehetetlennek, utolérhetetlennek, mikor a nő szerelme, a férfi lélek ambíciójának valóra válása máról-holnapra lehetőnek tűnik fel, mikor oly dúsan teremnek a fellengző tervek, pompás reménykedések szivben és agyban. Ki is gondolt volna akkor, ott a castelnuovoi virágzó fák alatt arra, hogy utolsó pillanatait éli a világbéke, hogy messze, komor szürkiségekbe borult nagyvárosban, a Ballplatzon ideges türelmetlenséggel várják államférfiak és nagyrangú katonák, hogy mit felel Szerbia a monarchia ultimátumára?

Gyönyörű szép az alkonyat a tengerparton, és különösen szép a Bocche di Cattaróban, ebben a sziklák közés rejtett paradicsomban, hol talán még a csók is hevesebb, az ölelés is forróbb, mint másutt. Ki nézegetné a világtörténelem látóhatárán ragyogó csillagot, hogy vérözönből emelkedik-e fölfelé véres tündökléssel, vagy aranykalászos rónák megmaradó békéjét hirdeti, mikor a közelben ragyognak bódítóbb csillagok? Különben is nem katonák dolga a politika. Végezzék a diplomaták. Majd, ha olyan szövevényes lesz a csomó, hogy másképp megoldani nem tudják, bízzák a fegyverekre. Akkor – könnyű szívvvel búcsúzik a zászlóalj a kék tengertől, a fekete szemektől....akkor menni fog új szeretője: a hadi dicsőség után, ahova, amerre sorsa vezeti, de addig: élni szép, addig tépni kell a rózsát, lopni kell – ha szívesen is adják – a csókot

Minden osteriában, minden gostilnában hangzott a nóta. A piros dalmát bor mellett szélesre derült arcokkal daloltak a katonák. Senkinek sem fájt a feje a holnap miatt. Ha volt is valamelyes harci színezete az egésznek, az csak annyiban nyilvánult meg, hogy a szokottnál sűrűbben gyújtottak rá a „Megállj, megállj kutya Szerbiá”-ra. Egyébként a kilenc órai retrait felharsanásakor rendez szokottan kiivódott az utolsó pohár bor s elcsendesedtek az osteriák és a gostilnák. A tisztí étkezde környékén azonban reggelig sem jutott dalhoz a madár, mert ott folyton sírt a hegedű, pengett a cimbalom, jajgatott a klarinét, mert ott a tisztikar – mintha érezte volna, hogy utoljára – nem tudott betelni a nótával, a mulatsággal. Durrogott a pezsgősüveg, karcsú poharakból kifutott a féhéren gyöngyöző, habzó ital s ittak nagyokat, sűrűn, a régi kommandánsra, aki eltávozott, az újra, aki megérkezett s a harci dicsőségre, mely már ott leselkedett rájuk a hajnal pirkadásában.

Mint a fejlődő lány hosszú pilláktól árnyékolt szemében, annyi titok lappangott a fehér, párás hajnalhasadásban. A Radosztak csúcsa már bíborban égett, a tenger fodrosodó hullámain arany sugarak táncoltak, a fecskék hangos csuvitolással már repkedni kezdtek s a cigány, ki tudja hányadszor ismételte meg a Prinz Eugen marsot, mikor ordonánc jött az asztalhoz, odasúgott az adjutánsnak valamit, mire az teletöltötte a poharakat s felállt. Várakozással teli csend támadt.

- Urak! Éljen a háború! Szerbia nem teljesítette a monarhia feltételeit. A mozgósítás el van rendelve!...Wir werden siegen!....Hurráh!

Sapkák repültek a levegőbe, a poharak összezsundultak. A cigány rázendített a magyar himnuszra. Mámoros érzés feküdt szívekre-lelkekre, mintha a tenger, mintha az egész mindenség egy szót zúgott volna: háború....háború....háború....az ablakokban borza fejek jelentek meg, álmos

szemek összehúzódott pupillák alól néztek kelet felé, honnét egy világkorszak első reggele virradt a világra.

Július 25-ike volt, a világháború születésnapja. És mosolygott az ég, a tenger! És mindenki azt hitte, párhetes diadalmenet lesz az egész Szerbia ellen. Senki sem gondolta, hogy 1916. július 26-án nagy kérdőjel fog a lelkek elé rajzolódni, arra a kérdésre:

- Mikor lesz vége?